Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

№ .....

№ 5122

Նուէր Ս. Ամենափրկչեան Վանաց
Գրադարանին
Ի յիշատակ հանգուցեալ
Գալստան Մ. Միքայէլեանի
Նոր-Ջուղա, 1966 թ.

5122

ON LYING.

5722 ձեռագիր
Յովհաննէս Ս. Ոսկեբերանի

ՅՈՐԴՈՐՄՈՒՆՔ

ՍՈՒՏ ԱՍՕԳ ՄԱՐԴԿԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

Ս. ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Ս. Ամենափրկիչ Վանք
Նոր Ջուղա

Թարգմանութիւն

Ս. Ամենափրկիչ Վանք
Նոր-Ջուղա

Առաջին անգամ տպեալ Յամի Տեառն 1833

Ի ՀՈՒՀԻ

Գրատպատան

Ս. Ամենափրկիչ Վանացն

Նոր-Ջուղայ

Ընդէն տպեալ ի Տպարանի Մկրտոյ Մխոնարեցոյ ի Կալկաթայ

Վանն Ամերիկու, հաւատով Տէտրակներու ժողովքին

1841.

նորա հակառակըն էի ասեն: Բայց Աստուած հրաման տուաւ մեզ որ ոչ թէ ճըշմարտուբ ճանապարհի ղրաղոփն, բայց միջումն գնանք. և էն ամէն գործքերըն, որ հակառակ են սրան՝ ոչ միայ կէնակ էն վերև յիշած օրինակոփն, բայց էլ ուրիշ շատ օրինակներով խիստ սաստկութենով և խիստ արդարութենով պատժեց: 4. Թա. 5.24—27:

Մարդիք կան՝ որ ասումեն թէ, սուտ ասելն ինպատ հարկաւոր է* իրանց գործքերին և առուտուրին համար և թէ առանց սուտ ասելոյ իրանց բոլոր ընտանիքն սովով պիտի մեռնեն: Էսպէսի մարդիքն Թոմ մաքներն բերեն էն, որ էն Աստուածըն՝ որ սաստիկ հրաման է տալիս մեզ որ միշտ ճշմարտութիւն խօսենք հենց էն հրամանըն ոչ միայն իրան փառքին համար տուաւ, բայց էլ մեր յաւուկ երանութեան համար. և շատ առատ խոստմունքներ է տալիս նորանց որ իրանց բոլոր յոյսըն միայն նորա վերայ են դնում: Ցայտնի՛ր քո ճանապարհըդ Տէրի առաջին և քո յոյսըդ միայն նորա վերայ դի՛ր. և նա էն կանէ: Սաղ. լէ. 5: Ձեր երկնաւոր Հայրն գիտումէ՝ թէ ձեզ ամէնդ պէտք է ձեզ: Առաջ Աստուծոյ Արքայութիւնըն և նորա արդարութիւնըն խնդրեցի՛ք և ձեզ ամէնդ կաւելնայ ձեզ: Մատթ. է. 32. 33: 3. Թա. 17.13—16: Աստուածպաշտութիւնն ամէն բանի համար օգուտ ունի, և հիմի կվան և նոր գալու կենաց աւետիքըն ունի: ա. Տիմ. դ. 8: Ո՛վ որ իրան լեզուի սուտ խօսելոփն գանձ (խոպնայ) է հաւաքում նա փուչ բաների ետևէն է գնում և մահու թակնեերի մէջն է ընկնում †: Առակ. իա. 6:

Շատ մարդիք կան որ ուզումեն իրանց անձնեերըն արդարացնել ասելով, թէ իսկի մին ժամանակ իրանց սուտ ասելոփն ուրիշներին վնաս չեն հասցնում ‡. բայց նորանց էս պատճառանքս իսկի չի կարող ճշմարիտ Աստուծոյ Տիւանի առաջին օգուտ տալ նորանց. պատճառն որ՝ ամէն ով որ մին յայտնի և հաստատ օրէնքն գանդումէ՝ նա Օրէնք տուօղի իմաստութեին անարգումէ և նորանից չարախօսումէ, և սրա համար սուտ խօսօղն առանց ներելոյ պատիժ պէտք է քաշէ, թէ և նորա սուտութիւնըն խաղանելոյ համար ասած լինի. ինչու որ՝ մեր Տէրն ասումէ, թէ ամէն դատարկ բանի համար՝ որ մարդիք կըխօսեն, պատասխան պիտի տան դատաստանի օրումն. ինչու որ՝ քո խօսքերիցդ կըարդարանաս և քո խօսքերիցդ կըդատապարտվիս: Մատ. 12.36.37:

Ուրեմն արժան է մեզ որ էսպէսի սովորութենից փախչենք: Պատճառըն որ՝ էս մեղքիս համար էնպէս է, ինչպէս որ ամէն ուրիշներին համար. նորանց սկիզբն պզտիկ և թեթև է երևում.

---

* Էս պէտքն ինձ ոմանք պէս նոմայ ինչ ասան ասել. Կէտէս Շնորհալին ինչ ասէլ:

† Էս պէտքն ինձ ոմանց պէս նոմայ. 2. ատ-պատանին ինչ էլավ:

‡ Ոմպէս որ Շատ ինչն ասողնէն ինչ հասէն:

բայց երբ որ հենց մին անգամ կատարվածը է, ապա ամեն օր զօրանում · և թէ որ Աստուծոյ ընորհքովն չը խափանվի, վերջն իսպառ մեր հոգոյ կորուստըն կըգործէ ։

Բայց էս բանս հնքան ծանր չէր լինիլ, թէ որ մենակ նորանք սուտ ասէին, որ ուրիշ բաները չեն ուզում բայց մենակ էս չար Աշխարհքիս բարիքներըն, բայց վայ մեր խեղճութեանն · հենց նորանք էլ որ ճշմարիտ Քրիստոնեայ են անուանվում շատ հեշտ են ընկնում էս մեղքիս մէջ · ինչու որ շատ հեշտ է պատահում որ ընորհակալութեան կամ բարեկամութեան խիստ զօրեղ խօսքեր գործածեն, որտեղ որ կամենում են մենակ պարզ և հասարակ ընորհակալութիւն կամ քաղաքավարութիւն յայտնել ։ Եւ կամ անհաստատ պատճառներ և երկմիտ պատասխաններ են չինում որ մին սխալմունք կամ մտքի անզգուշութիւնըն ծածկեն, կամ թէ կեղծաւորութենով ջանք են անում, որ իրանց Աշխարհական բարեկամներէն առաջին հաւատացեալ և Աստուածապաշտ չի երևին ։ Էսպէսի վարքով և սովորութենով նորանք պատճառ են տալիս ճշմարիտ Քրիստոնէութեան և Աստուածպաշտութեան թշնամիքներին՝ որ Քրիստոսի Սուրբ Վարդապետութիւնըն հայհոյեն և անարգեն · ինչու որ՝ նորանք գայթագղվում են երբ որ էն մարդկանց անպատշաճ և անհաստատ կենցաղավարութիւնըն տեսնում են որ իրանց էն Սուրբ Յիսուսին հետևօղ են ասում · որ նորա բերանումն իսկի մին խաբէութիւն կամ ստութիւն չըգտավա, և որ հենց ինքն յատուկ ճշմարտութիւն է ասվում ։ Յօհ · ժդ · 6։1 · պէտ · 2.22—25։

Թէ որ կամենանք ամեն բանի մէջ ճշմարտութիւնըն պահել, պէտք է որ մեր մտքում հաստատ իմանանք և հաւատանք որ իսկի մին վիճակ և իսկի մին բան կարօղ չէ մին ստութիւն ներելի չինել ։ Պէտք է որ մեր անձներըս վարժենք և սովորցընենք չափաւորութենով և պարկեշտութենով խօսելոյ համար՝ և փախչենք էն ամեն խօսքերիցն որ ստութեան նման են · 1·Թես· 5. 22։ Մին քանի մարդիք միշտ ջանք են անում որ մին երևելի բան խօսեն և ամեն բանի համար՝ որ խօսումեն՝ շատ լաւ իմացօղ երևին · և սրա համար իրանց ամեն խօսքերըն շատ համարձակութենով հաստատումեն որ ճշմարիտ լինին բայց նորանք որ էսպէսի համարձակութենով և վճիռ կարելով տալակուսելի բան են առաջ բերում և իբր ճշմարիտ հաստատում · ցոյց են տալիս, թէ սուտ ասելոյ համար խղճմտանքի էն զգուշութիւնըն և էս սուրբ վախըն չունին, որ Քրիստոնեան սուտ ասելուց պէտք է ունենայ ։ Ուրիշ մարդիք կան որ միշտ ջանք են անում որ նոր և զարմանալի բաներ պատմելով ականջ դնօղներին զարմացնեն · և իրանց սրտի ունայնութենովն էս նրա համար են անում, որ լսօղ մարդկանցից պատիւ ստանան ։ Էս մեղաւոր ցանկութիւնս նմանապէս շատ հեշտ մարդոյ միտքն խաբումէ և սուտ խօսելոյ մէջ է տանում ·

որ Էսպէսի բաներ ասէ՝ որ ոչ ճշմարիտ և ոչ հաւատալի են: Կան էլ մարդիք՝ որ մին հասարակ բանի համար խօսելով միշտ շատ զօրեղ և մեծացնօղ խօսքեր են գործածում, ինչպէս՝ որ շատ ահաւոր, զարմանալի, աննման, և Աստուածային բան է: Էսպէսի խօսքերով նորանք առ հասարակ ճշմարտութեան ճանապարհից և սահմանից դուրս են գալիս, և վերջապէս ծաղր և նախատինք են լինում ամէն խաստուն և խելացի մարդոյ աչքի առաջին:

Պէտք է որ ճշմարտութիւնըն ոչ միշտ մէնակ են ժամանակն պահենք, երբ որ մին բան ենք պատմում, բայց էն ժամանակն էլ՝ երբ որ մարդկանց վարքի համար պատմութենք կամ մեր միտքըն յայտնութենք՝ թող ճշմարտութեան Օրէնքըն կատարենք: Ընկերի սէրն առ հասարակ պահանջում մեզանից՝ որ երբ որ մենք մարդու մեղաց կամ տկարութեանց համար խօսութենք, ոչքան որ կարելի է շատ հեզ և քաղցր խօսքեր գործածենք, և մին քանի ժամանակ էլ պէտք է որ Էսպէսի բաներուի համար խոպառ սուս կենանք, բայց ոչ սիրոյ և ոչ բարեկամութեան պատճառանք կարող չեն արդարացնել մեզ՝ որ մին մարդոյ մեղքըն ծածկելոյ համար սուտ ասենք: Էլ երբ որ մին մարդոյ պայծառ առաքինութեան համար խօսենք, կամ նորա քաղցր քաղաքավարութիւնըն կամենանք ցոյց տալ՝ թող ճշմարտութենից դուրս իսկի բան չասենք: Ինչու որ՝ թէ և մին անձին շատ անչափ գովասանք տալոյ և կեղծաւոր քաղցրութիւն ցոյց տալոյ մեղքն գովելի է երևում էն մարդկանց միջումն, որ Աշխարհքի և մարդոյ մտքին պէս են վարվում, բայց Աստուծոյ առաջին ամէն մէկ սուտ խօսք և ամէն մէկ կեղծաւորութիւն ճշմարիտ և ուղիղ մտքին պէս կըդատվին: Նմանապէս շատ զգուշութենով պէտք է մտիկ տանք՝ թէ ինչպէս պատմենք էն բանըն, որ ուրիշ մարդուց լսել ենք. որ առանց միտք առնելոյ ուրիշ բան չաւելացնենք նորա վերայ. պատճառն որ՝ Էսպէսի սովորութիւնն շատ անգամ շատ վնաս է տալիս և չար պտուղ է բերում, մանաւանդ երբ որ մեր ընկերների և բարեկամների անունին վերայ մին բան պատմվում է:

Եթէ կամենանք ճշմարտութիւնն պահել՝ էն էլ պէտք է՝ որ մեր ցանկութիւնների սաստկութենից զգոյշ կենանք. պատճառն որ՝ շատ հեշտ կըպատահի որ թէ բարկութիւնն և թէ ուրիշ ցանկութիւնները մեզ ճըշմարտութեան սահմանից և օրէնքից դուրս քցեն և մեզ շարժեն. որ լեզուով աւելորդ բան և խօսք ասենք. և հենց մեր յատուկ մտքին հակառակ խօսենք:

Սրա վերայ էլ պէտք է որ էրմռանանք, թէ ստութիւնն մեզ ո՞ւմ է նմանացնում. ինչու որ՝ Տէրն ասում է՝ թէ դուք ձեր սատանայ հօրից էք, և կամենում էք ձեր հօր ցանկութիւնըն անել: Նա ճշմարտութեան մէջ չըմնաց. պատճառն որ՝ ճշմարտութիւն չըկայ նորանում: Երբ որ սուտ խօսի, հենց իրան բաներից է խօսում. ինչու որ սուտ

է և նորա (սուտ Թեան) հայր : Յօհ • Ը • 44։ Նա մեր առաջին ձնօղքին մարդասպանէր , և սուտ ասելով հաւատացրուց նորանց , Թէ Աստուած ճըշմարիտն չի ասաց • և Թէ նա մեղքըն կենքան սաստկու- Թենով չի պատժել՝ որքան ան էր տուել իրան խօսքովն • և հենց էսպէս նա մինչև էս օր էլ գործումն և միշտ ջանք է անում որ հաւատացնէ էն ամէնին , որ Աստուծոյ վախըն իրանց սրտերումն չունին :

Էս մեղքս նորանցից մինն է որ շատ կանուխ բռնանումեն էն մեղաւոր ապականութենից՝ որ մենք ամէնքս Ադամից ժառանգու- մենք • պատճառն որ՝ երեխաներն երբ որ սկսումեն խօսել , շուտով ծռվումեն և սուտ են խօսում : Պաղմ • ճԸ • 4։ Եւ երբ որ էս կեանքիս միջումն առաջանան և մեծանան • ապա էս մեղքս էլ զօրա- նումէ , և սովորութիւն է լինում , եթէ ոչ Տէրն իրան անսահման սիրովն լոյս ծագէ նորանց սրտերի մէջըն և Սուրբ Հոգոյ զօրութենովն նոր ծնէ նորանց ճշմարտութեանն հնազանդ լինելոյ համար : Պատճա- ռըն որ՝ մէնակ նա է զօրեղ և կարօղ՝ որ Թէ էս մեղքից և Թէ էն մեղքից բժշկէ և ազատէ : Նա է ճշմարտութեան Հոգին Յօհ • 14• 17։15•26։ և նորա յատուկ գործն է՝ որ մեզ ամէնն ճշմարտութեան մէջ առաջնորդէ Յօհ • 16 • 13։ Եւ Տէր Աստուածն խոստանումէ նորան իբր ընծայ տալ էն ամէնին , որ դէպի ինքն կըկանչէ : Ղու• 11 • 13։ Եւ ձեզ նոր սիրտ կըտամ և ձեզանում նոր հոգի կընորգեմ • և էնպէս կանեմ ձեզ , որ իմ արդարութեան մէջ գընաք , և իմ իրաւունքներըն պահէք և նորանց անէք • և դուք ինձ ժողովուրդ կըլինիք • և ես ձեզ Աստուած կըլինեմ : Եզէկ : ԼԸ • 26—28։

Երբ որ մարդոյ սիրտն էսպէս նորոգված լինի , էն ժամանակն մարդըն կըտեսնէ ճշմարտութեան բարձրութիւնըն և ազնուու- թիւնըն , ինչպէս առաջ իսկի չէր ճանաչում • և էն ժամանակն նա ճշմարտութիւնըն կըսիրէ ամէնն կողմանէ : Սուրբ Գիրքըն , որ ճշմարտութեան խօսք է • նորա հոգոյ համար ուրախութիւն և մխի- թարութիւն կը լինի • և որովհետև Տէրի Օրէնքն ճշմարտութիւն է • նա իրան սիրտըն և գործքերըն կըքննէ էն Օրէնքի պատուիրանքնե- րին պէս , և կըտեսնէ իրան անօրէնութիւններըն և պղծութիւններըն և իրան անձըն կատէ • նա որ սրանց առաջ ինքն իրան արդար էր համարում : Ապա ճշմարտութիւնըն կըճանաչէ • և ճշմարտութիւնն կազատէ նորան • Յօհ • Ը • 32։ * մեղքի ծառայութենից • ինչու որ՝ կարօղութիւն կընդունի որ հաւատայ Աստուծոյ էն վկայութեանն , որ իրան որդոյ համար վկայեց , որ մեր մարդկային բնութիւնըն իրան վերայ առաւ , և երբ որ մենք անէծքի և դատապարտութեան տակն էինք , ինքն խաչի վերայ մեռաւ , որ մեղքըն դէն քցէ իրան անձին պատարագովն• Եբ• Թ• 26։1•Պետ•2•24•25։ Տէրն ճշմարտութենով սըրբումէ հաւատացեալ մարդոյն , որ նա նմանվի իրան Աստուծոյն և Ստեղծողին : Ապա ինչպես որ Տէրն ճշմարտութիւն է ուզում•

Էնպէս էլ նորոգված մարդն բոլոր սրտով ցանկանում ճշմարտութեանն և նորանով ուրախանում. նա սիրում ճշմարտութեան ճանապարհըն և ճշմարտութեան օրէնքն նորա բերանումն է։

Նա Տէրի ետևէն է գնում, խաղաղութենով և արդարութենով և նորա ճշմարտութենովն իրան ամէն հոգևոր թշնամիներից պահպանվում. և թէ և սատանայի ես Աշխարհքիս փորձութենովն և ներգործութենովն մին քանի ժամանակ վէր ընկնի, բայց իրան մեղքերին համար էլ շուտով զղջանում. ատում նորանց, և անկեղծ կամքով ուզում որ ամէն չարութիւնըն թողէ. և որովհետև էօր մօտ բարեխօս ունի, Յիսուս Քրիստոսին, էն արդարին Եբր. 7. 25։ 1. Յովհ. 2.1։ նա Աստուծոյ աթոռին մօտենում էն միացած մեղաց ծանրութենովն տրտմած և խոնարհված և գոնում էն խոստմունքի կատարվիլն՝ թէ նորանք որ տէրին համբերում են և յոյս են դնում, նոր զօրութիւն կըստանան. և ապա գնում իրան ճանապարհն որ նոր զօրութեով և քաջութենով կռիւ անէ մեղքի և Աշխարհքի և թշնամութե դէմ. մինչև որ յաղթօղ լինի Քրիստոսովն՝ որ սիրեց նորան. և էսպէս հաւատքով ընդունում յաւիտենական կեանքըն և երանութեան հաստատ յոյսըն էն երկնաւոր արքայութեան մէջն, որ նորա մէջ ոչ մինչ սուտ բան չի կարօղ մտնել. որ էնտեղ ամէնն ճշմարտութիւն միաբանութիւն, և սէր կըլինի։

Ո՛վ կարդացօղ թէ հայր ես դու կամ ընտանեաց գլխաւոր. ապա սովորցրու և խրատի՛ր քո որդոցն և նորանց, որ քո հրամանի տակն են, որ իմանան թէ քանի հարկաւոր և օգուտ է՝ միշտ ճշմարիտըն խօսիլն և սրա համար առաջ ինքդ Աղօթք արա՛ նորանց համար և յետոյ նորանց էլ առաջնորդի՛ր ընորհաց աթոռի մօտն, ամէնակարօղ Աստուածանից էն զօրութիւնըն ստանալոյ համար, որ նորանց կարօղ է հաստատել ճշմարտութեան ճանապարհումն։ Եւ որովհետև նորանց հոգիքն քո հոգացօղութեան են յանձնված՝ ապա յորդորումենք քեզ որ արթուն լինիս նորանց վերայ անդադար արթնութենով և սիրով. որ ճշմարտութեան ճանապարհից դուրս չըգան։ Ամէնից աւելի զգոյշ կաց, որ նորանք քո օրինակումն և վարքումն իսկի մին էնպէսի բան չըգտնեն, որ հակառակ լինի ճշմարտութեան, բայց շատ պզտիկ և փոքր բաների մէջն էլ քո անձըդ ճշմարտութեան օրինակ կանգնացրու. պատճառն որ՝ օրինակն միշտ աւելի զօրաւոր է քան թէ ամէն վարդապետութիւն և խրատ։ Մատ. 5.16։

Ո՛վ սիրելի մանկունք. աղաչումենք ձեզ մտքներդ առէ՛ք, թէ

որքան մեծ մեղք կըգործէիք, եթէ սուտ խօսելոյն մատնըվիք, ուրիշ սուտ ասօղ և մեղք սիրօղ մանկանց նման, որ քաղաքների և շէների մէջ սեռնուամենք: պատճառն որ՝ թէ և կարենաք ձեր ծնողքըն և վարժապետներըն խաբել, բայց չէք կարօղ Աստուածանից մին բան թագցնել կամ ծածկել. ինչու որ՝ նա ամմէն բան տեսնումէ և գիտուամէ *. և թէ որ ստուերեան կամ ուրիշ մեղքերի մէջ կենաք և մեռնիք, հաստատ որ նա յաւիտեան կըպատժէ ձեզ դժոխքին մէջուամն: Դուք դեռ ճահիլ երեխայ էք. բայց հսպէս էլ կարելի է որ շուտով մեռնիք: Մինչն թէ ձեր երեխայութիւնըն չի խափանում ձեզ աղօթք անելուցն. և Աստուած շատ սիրուամէ որ նորահաս երեխաների աղօթքըն լսէ: Սրա համար սրտի մտօք աղաչեցէք նորան որ ձեզ թողութիւն տայ՝ մեղաւորների փրկիչ մեր Տէր Յիսուսի Քրիստոսի սիրոյն համար. որ նա ասուամէ. Թոյլ տուէք երեխաներիդ որ ինձ մօտ գան և դորանց մի՛ արգելէք. ինչու որ՝ էդպէսիներինն է երկնքի Արքայութիւնն. Մատ.19.14: Աղօթք արէք, որ իրան շնորհքովն տայ ձեզ, որ միշտ սուտ խօսելոն ատիք, և նորա դէմ արթուն լինիք և որ էլ զօրութիւն տայ ձեզ որ ձեր բոլոր կեանքուամն ճշմարտութիւն խօսիք: * Եփ. 4.13:

Ծառաներ. արթուն կացէք, որ չըլինի թէ մին բան ձեր տէրերին կամենաք ծածկել և հենց սրա համար սուտ խօսելոյն մէջ ընկնիք. պատճառն որ՝ էս բանըս անելով դուք ձեր մեղքըն և յանցանքըն շատացնուամէք, մեղք մեղքի վերայ աւելացնելով: Սրա համար մի՛ համարձակվիք էնպէսի բան գործել, որ պէտք է կամ ծածկէք կամ նորա համար թողութիւն խնդրէք և ապա դուք էնքան շատ ժամանակ փորձութեան մէջ չէք ընկնիլ. որ սուտ խօսիք: Էլ շատ օգուտ կըլինի ձեզ բարի ծառայի անունըն լսանալոյ համար՝ եթէ մարդիքն ճանաչեն ձեզ. որ իսկի սուտ չէք ասուամ և ձեր տէրերն էլ թէ և իրանք շատ լաւ չըլինին, միշտ ձեզ աւելի կըսիրեն, թէ որ ձեր մեղքըն խոստովանիք, քան թէ էն ժամանակն որ ձեր սխալմունքըն սուտ ասելովն կամենաք ծածկել: Էն էլ մտքներդ բերէք. որ ձեր շատ ծածուկ խորհուրդներն էլ յայտնի են ձեր Երկնաւոր Տէրին *, որ մին օր պատասխան պիտի տաք նորա առաջին էն ամմէն անիրաւ խօսքերին համար որ խօսեցիք Երկրի վերայ: Մենք ամմէնքս պէտք է յայտնի լինինք մեր Տէր Յիսուսի Քրիստոսի արդար դատաստանի աթոռի առաջին. որ ամմէն մէկն ընդունի իրան մարմնովն. ինչ որ առաջ գործեց թէ բարի և թէ չար: Ը. Կոր. Ե:10: Հռ.14.12:

Ուրեմն՝ եկէք ջանք անենք որ հաւատարմութենով կատարենք աստուածանից մեզ համար նշանակված և հաստատված գործըն, և արդարութենով գնանք նորանուամ. ինչպէս թէ՝ համար պիտի տանք. որ ուրախութենով անենք էն. և ոչ թէ յոգոց հանելով: Եբր. ԺԳ.18: ՎԵՐՋ

*. Նումրայ Ջին
Վասն ասոյ ասելէ . Նէրսէս Հնորհալին ինչ է ասել պէս ի վայր

*. Իսկ՝ առ մերովքս տեսանեմք՝ ոչ միայն գողութիւն, այլև՝ ստութիւն՝ վե գողութեանն, ոչ լոկ բանիւ, այլև՝ մեծամեծ երդմամբ ուրացութիւն, որոյ մեղաց՝ չիք թողութիւն: Զի և ոչ զղջումն և խոստովանութիւն՝ առ այն՝ յորմէ գողացաւն, զի թողութեան իշխանութիւն՝ գողոյն, յաղագս գողացելոյ իրին, որ տէրն ի գողացեալ գոյին՝ ունի, և ոչ օտար ոք խոստովանահայր: Վե՝ զի ոչ խոստովանի նմա, և ոչ հատուցանէ՝ զոր գողացաւն ի նմանէ՝ և զրկեաց, ոչ ասեմ չորեքկին՝ ըստ մաքսաւորին Զաքէի, այլև՝ ոչ զոր էառն, ոչ ընդունի թողութիւն յաւիտեան: Ընդհանրական, երես .29. տպեալ ի Սանկտպետրբուրգ. Յամի Տ՚ն. 1788: Եւս երես 22. տպեալ ի Կոստանդնուպոլիս .1825:

Վասն ասոյ ասելէ Պօղոս Պապլիպցին ինչ է ասել պէս ի վայր

գ. Պարտին ծնօղք՝ զարժապետք՝ և ամ արհեստից ուսուցիչք զմատաղ մանկունս և զերիտասարդս խորշեցուցանել ի սուտխօսութենէ, մանաւանդ ի սուտ երդմանէ:

Զի որ միանգամ ի չար ախտ ինչ սովորի ի մանկութեան անդ՝ բազում աշխատութեամբ հազիւ զերծանի յայնմանէ ի մեծութեանն: Եւ յոյժ դժուարաւ կարէ ազատիլ ի սուտութենէ և ի յերդմանէ. զի ունի գործի զլեզուն, որէ դիւրաշարժ, և ամ ուրեք պատրաստական: Որոյ աղագաւ բազում արհնութեամբ պարտին զգուշանալ ծնօղք և դաստիարակք նորաւիթիւթ մանկանց, զի մի՛ սովորեսցեն նոքա ի սուտութիւն և յերդումն: . . .

դ. Աւաղ թշուառութեանս, են ոմանք որք զերդումն այնքան սիրեն և վարժել են ինչև ի խօսիլ ընդ միմեանս՝ զանունն Աստուծոյ անխտիր: Եւ զայս առնեն ոչ ի պահանջմանէ հարկին՝ այլ ի չար սովորութենէ. զի որ ուսեալ է երդնուլ. ընդ ում խօսիցի՝ զինչ և խօսեցի՝ առանց երդման ոչ խօսի †:

Բայց այսչ զարմանք, թէ զիա՞րդ մարդիկ ոչ յանդիմանեն զնոսա: տես երես 163 . . . 166. Հատոր . Ը . Պօղոս Պատրիարգի Թանգարան խրատու . տպեալ 1824. ի Տպարանի Պօղոսի Արապեան . որ ի Յօրթագիւղ.

---

†. Հատ տխրութիւն պատմութիւն է. և տխրութեամբ է պատմվում. որ այժմ Բանկալու Պատուելի Հայոց Ազգի ցածերի մէջն նոր նոր կերպ երդում ուտելէ դուս եկել. և երկրականաց յուշունցներ. և է այս պէս:

Իմ կարգն վկայ: Հրամանոց կարգն վկայ: Էն սկինն վկայ: Էս

եկեղեցին վկայ: իմ արևն սիրես: քո արևն: իմ մահն տեսնես: իմ արիւնն խմես: իմ գլուխն ուտես: ինձ Թաղես: ևն մնաց

Մի Թէ աղբիւր անդստին 'ի միոյ ականէն բղխիցէ քաղցր և դառն: Յակ. 3. 9—12: Մ ատ. 12. 34:

յուշնանդնէին է. սալա. քոյրապիղծ. մայրպղծիչ. ևն Բանկալայ ինպէս Հայեր կան որ եբոր միմեանց հետ հայևար խոսմանան. վերոյ տպած երկրականաց ամօԹալից յուշունց ներն ասումեն:

Սերակարկաջ կոչեցեալ տաղարանն որ 'ի կալկաԹայ. 1830. ուժն տպվեալայ. Հայևար գրերով բանկալցևար Հնտստանցևար ևն ամօԹալի խաղեր. ովոր մտադրուԹեամբ կարդացեալայ նա միայն գիտե ինչպես վատ և վնասակար գիրքէ. յատկապես վասն ջահելանուն:

Խառնակեցան ընդ հեԹանոսս և ուսան զգործս նոցա: Սաղմոս. 105. 36: Տէր Յեն ողորմի պատուելի Հայոց Ազգին

Անանիա և Սափիրայէ մահն. Ոչն ատ-ատելէ հատոր գործոց Առաքելոց. գլ. 5. 1. * Իսկ այր ոմն անանիա անուն, հանդերձ կնաւ իւրով սափիրաւ վաճառեաց ագարակ. 2. * և խորեաց 'ի գնոց անտի՝ գիտելով և կնոջն. և եբեր մասն ինչ՝ եդ առ ոտս առաքելոցն: 3. * Ասէ Պետրոս. անանիա՝ ընդէ՞ր եղից սատանայ զսիրտ քո՝ ստել քեզ Հոգւոյն Սրբուոյ, և խորել 'իգնոց գեղջն. 4. * ո՞չ ապաքէն մինչ կայրն՝ քո էր, և 'ի վաճառելն՝ ընդ քո իշխանուԹեամբ էր. զի՞ է՝ զի եդեր 'ի սրտի քումմ զիրս զայս. ո՛չ ստեցեր մարդկան, այլ ԱՅ: 5. * Եւ լուեալ անանիա զբանս զայսոսիկ՝ անկաւ՝ և եհան զոգի. և եղև ահ մեծ 'ի վերայ ամենեցուն՝ որ լուանն զայն: 6. * Յոտն կացին երիտասարդքն՝ և ամփոփեցին զնա, և տարան Թաղեցին: 7: * Եւ եղև իբրև ժամք երեք անցին, և կինն նորա ո՛չ գիտէր զինչ եղեալն էր, եմուտ 'ի ներքս: 8. * Պատասխանի ետ նմա պետրոս և ասէ. ասա դու ինձ՝ Թէ աւնչափ գնոց զգեօղն վաճառեցիք: և նա ասէ. այո՝ այնչափ: 9. * Եւ ասէ ցնա պետրոս. զի՞ է՝ զի միաբանեցայք դուք փորձել զՀոգին Տեառն. ահա ոտքն՝ որ Թաղեցին զայրն քո 'ի դրան. հանցեն և զքեզ: 10. * Եւ անկաւ անդէն առ ոտս նորա՝ և եհան զոգի: մտին երիտասարդքն՝ գտին զնա մեռեալ, և հանին Թաղեցին առ առն իւրում: 11. * Եւ եղև երկիւղ մեծ 'ի վերայ ամենայն Եկեղեցւոյն, և 'ի վերայ ամենեցուն որ լուան զայն:

Եւ ասէ ցիս. այդ են անՀծք որ ելանեն 'ի վերայ երեսաց ամ երկրի: զի ամ գողոյ վրէժ մահու չափ, դովաւ խնդրեսցի, և ամ ստերդման վրէժ մահու չափ՝ դովաւ խնդրեսցի: Զաք. 5. 3:

Որ ասէ զամպարիշան Թէ արդար է՝ անիծեալ 'ի ժողովրդոց լիցի, և ատելի յազգաց: Իսկ որք յանդիմանենն. նոքա լաւք երևեսցին, և 'ի վերայ նոցա եկեսցէ օրհնուԹիւն բարեաց: Առակ. ԻԴ. 24. 25: Եսայ. Ե. 20:

Ա. Ղուկայ Էջ 1

1 Զոլլոյէ թագաւորութեան գԱ.Ե. եւ նեեմանի իշխանութեան զօրուն
ասորւոց, էր այր մեծ առաջի տեառն իւրոյ, և սքանչելի
եղեսոք. զի նովաւ ետ աւր փրկութիւն ասորւոց: և այրն հզօր
2 զօրութեամբ էր, և բորոտեալ[1]: * Եւ ասորիքն մեկնակազմեալք՝ ելին
և գերեցին յերկրէն իւրմէ աղջիկ մի փոքրիկ, և էր առ կնոջն
3 նեեմանայ. * և ասէ ցտիկին իւր. յանկարծ երթայր տէրդ առ
առաջի մարգարէին որ ՚ի սամարիա. և անդէն աւաքէր զդա
4 ՚ի բորոտութենէ իւրմէ: * Եւ եմուտ՝ և պատմեաց տեառն իւր-
ում և ասէ. այսպէս և այսպէս խօսեցաւ աղջիկն որ յերկրէն
5 իսրայէլ: * Եւ ասէ արքայն ասորւոց ցնեեման, երթ և ես առաք-
եցից հրովարտակս առ արքայն իսրայէլ: և գնաց. և առ ՚ի ձեռին
իւրում տասն տաղանտ արծաթոյ, և վեցհազար դահեկան, և
6 տասն պատմուճան հանդերձեալ[2]: * և տարաւ հրովարտակս առ
արքայն իսրայէլ: Եւ էր գրեալ այսպէս, արդ՝ իբրև հասցէ առ
քեզ հրովարտակդ այդ. ահա առաքեցի առ քեզ զնեեման ծառայ
7 իմ, և աւաքեսցես զդա ՚ի բորոտութենէ իւրմէ: * Եւ եղև իբրև
ընթերցաւ արքայն իսրայէլի զհրովարտակն, պատառեաց զհանդերձս
իւր՝ և ասէ. միթէ ած իցեմ ես՝ սպանանել կամ կեցուցանել,
զի առաքեաց առ իս աւաքել զայրդ ՚ի բորոտութենէ իւրմէ.
բայց գիտասջիք և տեսջիք զի պատճառ իմն նա առիս[3]:
8 * Եւ եղև իբրև լուաւ եղիսեէ այրն Ա.ստուծոյ՝ եթէ պատառեաց
արքայն իսրայէլի զհանդերձս իւր, առաքեաց առ արքայն իսրայէլի և ասէ.
ընդէ՞ր պատառեցեր զհանդերձս քո, եկեսցէ առ իս նեեման, և
գիտասցէ թէ գոյ մարգարէ յիսրայէլ: [1] Ղ.ե.ւ. 4. 27: Եւթ.11. 3:
9 * Եւ եկն նեեման երիվարօք և կառօք, և եկաց առ դուրս
10 տանն եղիսեէի: * և առաքեաց եղիսեէ առ նա հրեշտակ՝ և ասէ,
երթ լուա եւթն անգամ ՚ի յորդանան, և դարձցի մարմին քո
11 և սրբեսցիս[4]: * Եւ բարկացաւ նեեման, գնաց և ասէ. ես
ասէի թէպէս ելցէ առ իս, և կացցէ յաղօթս և կարդասցէ
զանուն Ա.ստուծոյ իւրոյ, և դիցէ զձեռն իւր ՚ի վէր տեղւոյն,
12 և աւաքեսցէ զբորոտութիւնս: * ո՞չ լաւ իցեն նաբանա և փար-
փարա գետք դամասկոսի քան զամ ջուրս իսրայէլի. և ընդէ՞ր ոչ
երթայց և լուացայց ՚ի նոսա, և սրբեցայց: և դարձաւ և գնաց
13 սրտմտութեամբ: * Եւ մատեան ծառայք նր և խօսեցան ընդ նմա,
և ասեն ցնա. հայր, եթէ մեծ ինչ բան խօսեցեալ էր ընդ քեզ
մարգարէին, ո՞չ ապաքէն պարտ էր առնել. թող թէ զի ասաց՝
14 լուացիր և սրբեսցիս: * Եւ էջ նեեման՝ և մկրտեցաւ ՚ի յորդա-
նան եւթն անգամ ըստ բանին եղիսեէի. և դարձաւ մարմին

---

[2] 1.թագ.9.8;4.թագ.8.8.9; [3] Ծննդ.30.2;2.Օրէն.32.39;1.թագ.2.6; [4] 4.թագ.4.41;Յովհ.9.7:

նորա իբրև զմարմին մանկան մատաղոյ՝ և սրբեցաւ [1]։

15 * Եւ դարձաւ առ եղիսեէ, ինքն և ամ բանակն իւր, և եկն եկաց առաջի նր՝ և ասէ. ահա գիտացի լթէ ոչ գոյ ած յամ երկրի՝ բայց միայն ի մէջ Իսլ. և արդ՝ առ օրհնուխի ի ծառայէ

16 քումմէ [2]։ * Եւ ասէ եղիսեէ. կենդանի է տեր որոյ կացի առաջի նր, եթէ առիցի ինչ։ և ստիպեաց զնա առնուլ. և ոչ հաւանեցաւ [3]։

17 * Եւ ասէ նեեման. իսկ որովհետև ոչ՝ տացին ծառայի քումմ բեռինք զուգից ջորւոց ի հողոյ երկրիս. զի ոչ ևս արասցէ ծառայ քո ողջակէզս և զոհս աստուածոց օտարաց, բայց միայն

18 տեառն * վս բանիս այսորիկ. և քաւեսցէ տեր զծառայ քո՝ ի մտանել տեառն իմոյ ի տունն ռեմանայ երկիրպագանել նմա. յորժամ կենուցու ի ձեռս իմ, և երկիր պագանիցեմ ի տան ռեմանայ՝ ի պագանելն նր երկիր ի տան ռեմանայ։ և քաւեսցէ տեր զծառայ

19 քո վս բանին այնորիկ [4]։ * Եւ ասէ եղիսեէ ցնեեման. երթ խաղաղութիւն։ և գնաց ինմանէ յերկրէն Իսլ [5]։

20 * Եւ ասէ գեեզի պատանեակն եղիսէի. ահա խնայեաց տէր իմ ինեեման ասորի, չառնուլ ի ձեռանէ նր յորոց մատոյցն. կենդանի է տէր՝ եթէ ոչ ընթացայց զկետ նորա, և առիցի ինչ

21 անտի։ * և պնդեցաւ գեեզի զկետ նեեմանայ։ Եւ ետես զնա նեեման՝ ընթացեալ զկետ նր. և դարձաւ ի կառացն ընդառաջ նր

22 և ասէ՝ ողջո՞յն է։ * Եւ ասէ գեեզի, ողջոյն է. տէր իմ առաքեաց զիս առ քեզ և ասէ, ահա եկին առիս երկու պատանեակք ի լեռնէն եփրեմի յորդւոցն մարգարէից, տուր նոցա տաղանտ

23 մի արծաթոյ, և երկուս պատմուճանս հանդերձեալս։ * Եւ ասէ նեեման. լթէ այդպէս իցէ, առ երիս տաղանտս արծաթոյ. և բռնադատեաց զնա, և ծրարեաց երիս տաղանտս արծաթոյ յերկուս պարկս, և երկուս պատմուճանս հանդերձեալս. և ետ ցերկուս

24 ծառայս իւր՝ և բարձին առաջի նր. * և եկին ի մթինն, և առ ի ձեռաց նոցա, և եդ ի տան. և արձակեաց զարսն՝ և գնացին։

25 * և ինքն եմուտ և կայր առաջի տեառն իւրոյ։ Եւ ասէ ցնա եղիսեէ. ուստի՞ գաս գեեզի։ և ասէ գեեզի. չի՛ք երթալ ծառայի քոյ՝ ոչ յայսկոյս և ոչ յայնկոյս։ * Եւ ասէ ցնա եղիսեէ,

26 ո՞չ սիրտ իմ գնաց յորժամ դարձաւ այրն ի կառաց անտի ընդառաջ քո. և արդ՝ առե՞ր զարծաթն և զհանդերձսն ի ձիթենիս և յայգիս, և յարջառս և յոչխարս, և ի ծառայս և յաղախնայս։ * Եւ բորոտութիւնն նեեմանայ յարեսցի ի քեզ՝ և ի զա-

27 ւակ քո յաւիտեան։ և ել յերեսաց նր բորոտեալ իբրև զձիւն [6]։

---

[1] Ց՝վր.33.25: Ղ՝ա.4.27: [2] Դ՝ա.2.47: 3.29: 6.26.27: Ճ՝ա.33.11: [3] 4.Թ՝ա.3.14. Ճ՝ա.14.23: Մ՝ա.10.8: Գ՝ա 8.18.20: [4] 4.Թ՝ա.7.2.17: [5] Ճ՝ա.35.16: [6] 1.Տ՝մ.6.10: Ելմ.4.6: Թ՝ա.12.10: 4.Թ՝ա.15.5:

ԹՈՒՂԹ

ԿԱԹՈՒՂԻԿԵԱՅՑ ՊԵՏՐՈՍԻ ԱՌԱՔԵԼՈՅ

ԵՐԿՐՈՐԴ

1 ԳԼ. Ա: Շմաւոն պետրոս ծառայ և առաքեալ † յի-
քեան, որոց հանգիտապատիւ մեզ հասեալ հաւատոց յարդարութիւն
2 աւ մերոյ և փրկչին յի քոյ[1]: * Շնորհք ընդ ձեզ՝ և խաղաղու-
թիւն բազմասցի գիտութեամբն աւ՝ և յի քոյ տն մերոյ[2]: *
3 Որպէս ամենայն ինչ մեզ՝ իւրոյ ածելչին զօրութենն ա-
ւ՛ի կեանս և յածպաշտութիւն շնորհեալ. ՛ի ճեռն գիտութեան
այնորիկ, որ կոչեացն զմեզ յիւր՛ի փառսն և՛ի վայելչութի[3]:
4 * Որով մեծամեծքն և պատուական աւետիք պարգեւեալ են
մեզ. զի նոքիմբք ածելչին բնութենն լինիցիմք հաղորդակից,
փախուցեալք ՛ի ցանկութեց աշխարհիս և յապականութեց[4]:
5 * Եւ սմին այսմիկ զամ փոյթ՛ի մէջ առեալ՝ ձերով՛ք հաւատովքն
մատակարարեցէք զառաքինութի, և առաքինութենն զգիտու-
6 թիւն[5], * և գիտութենն զժուժկալութիւն, և ժուժկալութենն
7 զհամբերութիւն, և համբերութեամբն զածպաշտութի, * և
ածապաշտութենն զեղբայրասիրութիւն, և եղբայրսիրութենն զսէր[6]:
8 * Զայսոսկի ձեր յանձին կալեալ՝ և՛ի սոյն յաճախեալ, ոչ
դատարկս և անպտուղս զձեզ հաստատիցեն ՛ի տն մերոյ յի-
9 քոյ գիտութի[7]: * Իսկ յոր ոչն ի՛ցեն սոքա մերձ ‡, կոյր է և
զաչացու. ՛ի մոռացօնս դարձուցեալ զսրբութի առաջնոց իւրոցն
10 յանցանաց[8]: * Վասն որոյ ՛ղբարք՝ առաւե՛լ փութասջի՛ք՝ զի

---

[1] Յ-Վհ.1.42: Գ-ր.15.14: Հ-Վ.1.12: 2.Կ-ր.4.13: Եփ.4.5: Տիտ.1.4: 2.13: [2] Դ-ն. 4. 1: 6. 25: 1.Պետ. 1. 2: Յ-ա-յտ. 2: [3] Ց-Վհ.17.3: 1.Թես.2.12: 4.7: 2.Թես.2.14. 2.Տիմ.1.9: 1.Պետ.2.9: 3.9: [4] 2.Կ-ր.7.1: 3.18: Եփ.4.24: Եբր.12.10: 1.Յ-Վհ.3.2: 2.Պետ.2.18.20: [5] 2.Պետ.3.18: 1.Պետ.3.7: [6] Գ-ծ.6.10: 1.Թես.3.12: 5.15: 1.Յ-Վհ. 4.21: [7] Յ-Վհ.15.2: Տիտ.3.14: [8] ա.Յ-Վհ.2.9.11: Եփես.5.26: Եբր.9.14: 1.Յ-Վհ.1.7:

† Շ-մաւոնի պետրոս ոչ է. սես էս սեպհականի ՀԻՒԼՈՒՍ Կ-ՀՍՄՈՍ. Եբեր:

‡ 2 Pet. i. 9. But he that lacketh these things is blind, and cannot see afar off, and hath forgotten that he was purged from his old sins.

բարեացն գործովք հաստատուն զձեր կոչումսն, և զընտրութի
պահիցեք: Զայս արարեալ՝ ոչ երբեք յանցանիցեք[1]. * զի այսպէս 11
առատապէս շնորհեսցի ձեզ մուտ՛ի յաւիտենական արքայութիւն
տեառն մերոյ և փրկչին յսի քսի: * Վասն որոյ պատրաստիցեմ 12
միշտ ձեզ յիշեցուցանել վս սոցին առաւել և պիտակացն և
հաստատելոցն՝ եկեալ հասեալ ճշմարտութեն[2]:
* Քանզի իրաւունս համարիմ մինչդեռ եմ՛ի մարմնի աստ՝ 13
զարթուցանել զձեզ յիշատակօք[3]: * Գիտեմ թէ վաղվաղակի 14
ե լինելոց մերկանալ յինէն մարմնոյս. որպէս և տէր մեր յս
քս եցոյց ինձ[4]: * Եւ փութամ ճեպիմ միշտ զձեզ յորդո- 15
րել. զի և յետ իմոյ ելանելոյ յաշխարհէս՝ առնիցէք զյիշատակս
այսոցիկ: * Քանզի ոչ եթէ պաճուճեալ հնչ առասպելաց զհետ 16
երթեալ ցուցաք ձեր զտն մերոյ յսի քսի զզօրութիւն և զգալուս-
տն. այլ մեզէն եղեալ ականատեսք նորա մեծութեն[5]: * Քանզի 17
առեալ յայ և՛ի հօրէ զփառս և զպատիւ. եկեալ յայնպիսի բար-
բառոյ՝ ՛ի մեծ վայելչութե փառաց անտի. Եթէ դա ե որդի
իմ սիրելի՝ ընդ որ ես հաճեցայ[6]: * Եւ զայս բարբառ մեք իսկ լս- 18
աք եկեալ յերկնից՝ որ ընդ նմա իսկ էաք՛ի սբ լերինն[7]: * Եւ 19
ունիմք հաստատագոյն զբանն մարգարէական. որում եթէ անսայ-
ցէք՝ բարւոք առնէք. իբրև ճրագի՝ որ տայցէ լոյս՛ի խաւարչտին
տեղւոջ, մինչև տիւն լուսաւորեսցէ, և արուսեակն ծագեսցէ
՛ի սիրտս ձեր[8]:
* Բայց նախ այսմ գիտակ լինիջիք. զի ամ մարգարէութե 20
իւրոց գրոց լուծումն † ոչ ունի[9]: * Քանզի ոչ եթէ ըստ կամաց 21
մարդկան ատաւ մարգարէութե երբեք, այլ՛ի հոգւոյն սբ
կրեալք՝ խօսեցան մարդիկ յայ[10]:

---

[1] 1.Յ-Վհ.3.19: 2.Պետ.3.17: [2]Հռ-վ.15.14.15: Փիլ.3.1: 2.Պետ.3,1: 1.Յ-Վհ.2.21: Ց-ե-յհ.5: 1.Պետ.4.12: 2.Պետ.3.17: [3] 2.Կ-ր.5.1.4: 2.Պետ.3.1: [4]2.Օրհ.4.21. 22: 31.14: 2.Տիմ.4.6: Ց-Վհ.21.18.19: [5]1.Կ-ր.1.17: 2.1.4: 2.Կ-ր.2.17: 4.2: Մ-ա. 17.1.2: Մ-ր.9.2: Ց-Վհ.1.14: 1.Ց-Վհ.1.1: 4.14: [6]Մ-պ.3.17: 17.5: Մ-ր.1.11: 9.7: Ղ-ս.3.22: 9.35: [7]Եբհ.3.5: Ցե-.5.15: Մ-ր.17.6: [8]Ս-ղ.118.105: Ց-Վհ.5.35: Ց-յ.2.28: 22.16: 2.Կ-ր.4.4.6: [9]Հռ-վ.12.6: [10]2.Տիմ.3.16: 1.Պետ.1.11: 2.Ք-ա. 23.2: Ղ-ս.1.70: Գ-ր.1.16: 3.18:

† 2 Pet. i. 20, 21. Knowing this first, that no prophecy of the scripture is of any private interpretation: for the prophecy came not in old time by the will of man; but holy men of God spake *as they were moved* by the Holy Ghost.

† Նոյեմբեր երե
Սիմօն Պետրոսն ովէր . պես ՚ի վայր

Եւ ասէ ցնա . եկայք զկնի իմ, և արարից զձեզ որսորդս մարդկան : Մտթ . 4.19 :

Եւ իբրև այդ եղև՝ կոչեաց զաշակերտսն իւր, և ընտրեաց ՚ի նոցանէ երկոտասանս . զորս և առաքեալս անուանեաց : Ղու . 6.13: Գաղ . 2. 8.11 :

† Շմաւոնի . կամ Սիմոն Պետրոս էր եղբայր Անդրէասի . Մտթ . 4.18: Յով .1. 40—42: սա ով է՞ . և ի՞նչ էր սորայ պաշտօնն . իւր իսկ գրուածիւներն որ սուրբ Աւետարանումն է՝ անտի փոքր ինչ օրինակեալ աստ տպվեց . որ Ճշմարտութիւնն յայտնի լինի ամենեցուն . տես ՚ի վայր :

Պետրոս Առաքեալ յեր քեն , ընտրելոցդ նժդեհից , որ ՚ի սիրուա պոնտացւոց գաղատացւոց և կապադովկեցւոց և ասիացւոց և բիւ թանացւոց .1. Պէտ .1. 1:

Ջերիցունս այսուհետև աղաչեմ, իբրև երիցակից՝ և վկայ չարչ չարանացն քեն , որ և հանդերձեալ փառացն յայտնելոց հաղորդ . 1. Պէտ .5. 1: վերնի գլուխն գրվելէ ամէ պեառն հաւատոյ . A. D. 46. պես Օգոստինոս կալմէնի բառուպան առուբ Գրոց : Ա

Շմաւոնի . կամ Սիմոն Պետրոս ծառայ և առաքեալ յեր քեն , որոց հանգիստապատիւ մեզ հասեալդ հաւատոց յարդարութիւն այ մերոյ և փրկչին յեր քեն : 2. Պէտ .1.1: վերնի գլուխն գրվելէ ամէ պեառն հաւատոյ . A. D. 65. պես Օգոստինոս կալմէնի բառուպան առուբ Գրոց :

Ահա վերոյ տպեալ սուրբ Աւետարանի վկայութիւններովն հաստատվեց որ . Թէպետ Սիմոն Պետրոսն յայտնի երկու մեղքեր գործել . այ նախ որ Պետրոսն իւր վարդապետին լսելը որ իւր վարդապետն պարզ և յայտնի ասելը . * Եւ որ ուրացայ զիս առաջի մարդկան , ուրացայց և ես զնա առաջի հօր իմոյ՝ որ յերկինսն է : Մտթ .10. 33: դեռևս ինքն երեք անգամ իրար վերայ շատ վատ կերպով . և տեղով իւր ոտնկր լուանող . Յով .13. 8. 9: Վարդապետ և փրկիչին ուրացաւ . Մատ .26. 69—75:

Եւկղդէն . երբոր Յուդայիսկարիօատացին և ամբոխն եկան որ Յեին բռնեն . առանց Յեի հրամանն . մաղքոսի անկոչն Պետրոսն կտրեց Ղու .22. 49—51: Յով .18. 26: յետ այսու ամենայնի Յե Պետրոսի մեղքերն ներէց . և կրկին Առաքելական պաշտօնումն հաստատեց . Յով .21.15—19: որ Առաքեալ մնայ . և Պետրոսնել Առաքեալ մնաց մինչեւի վերջն : սոյն այս Պետրոսն ինքն ովկ և ինչ էր . քեն համբարձվելոյն . 65. տարէն յետ . ինքն քրիստոսէ ընկից գրերէ . որ ինքն Սիմոն Պետրոսն . Յեի քեի ծառայ . և Առաքեալն էր : և քեն եկեղեցւոյ երիցանց պես մին երէց էր . և ել առաւել ոչ ինչ : Գործ .15.6—35:

Կոչնակէս և հոգին՝ ի լինելոյ հաւանէ փափուրենան
ջերմ. պէտ չէ զոր ինժէն յաղօրս ոչափս աւրժան էցէ՝ ուչ
գիսեմ. այլ ինժն հոգին քաւելոյ լինել՝ ի հետևրենան
անմատուանչս ։ Հռովմայեցւոց ։8։ 26։

Այսչ սովորական ոճ գրոց, որով ասի այ առնել ինչ՝ ըստ որում մեզ տայ զառնելն. և նման այսմ ասաց տէրն. Տաւր. ժ. 20. * Որ եթէ դուք իցէք՝ որ խօսիցիք, այլ հոգին հօր ձերոյ, որ խօսիցի ՚ի ձեզ։ Այ ուչ ձերով զօրութեամք կամ իմաստութեամք խօսիցիք, այլ հոգւոյն սրբոյ ազդելովն։ Այնպէս և առաքեալս առ գաղատ. ե. 6. զՀոգւոյն սրբոյ ասչ. * որ աղաղակէ աբբայ հայր. || իսկ աստ ՚ի ։15. տան զմէնջ ասաց։ * որով աղաղակեմք աբբայ՝ հայր։ || այս իբր բացայայտութիւն է միւսոյն. և հռուփինոս ընտանի օրինակաւ նկարագրչ. զոր օրինակ ասչ՝ վարդապետ մանկանց յուսուցանել նոցա զայբուբենս կամ զկարդալ, ինքն նախ արտասանչ՝ և մանուկն ընդ նմա. նոյնպէս յուսուցանելն զգիր՝ ինքն վարդապետն գրչ առաջի մանկան. և երբեմն զմատունս նորա կալեալ, ընդ նմա ձևաց ցուցնչ զգիրն. և այնչափ զիջանի ընդ մանկանն, մինչ զի կարծել թչ ինքն ուսանիցի զկարդալ և զգրել. և զայսոսիկ առնչ՝ զի մանուկն ըստ պատչաճի ընթեռնուցու և գրեսցչ այնպէս, որպէս ախորժչ վարդապետն, և այլք տեղեակք։ Ըստ այսմ օրինակի չ և հոգւոյն սրբոյ բարեխօսելն. զոտգիտքս արժանաւոր աղօթից՝ ուսուցանչ ներքուստ, և զօրացուցանչ առնել զայն իղձս՝ և այնու օրինակաւ, որ հաճոյ չ այ. զի որպէս ամբրոսիոս ասչ ընդ՚ղ չ. նախ քան ուսոյց զօրինակ աղօթից, և յետ նորա ում այլ՝ բայց հոգւոյն սրբոյ անկ էր ներքուստ ուսուցանել և ուղղել զիղձս աղօթից. և թէպետ բովանդակ սուրբ երրորդութիւնն ներգործչ ՚ի մեզ զայսոսիկ, բայց իբրև գործ բարութեանն այ ազդեալ ՚ի կամս աղօթականին հանդերձ սիրով՝ առանձինն հոգւոյն սրբոյ ընծայի։

Յասացելոցս իմանալի չ, թէ այլազգ քն ասի բարեխօս վանմեր, և այլազգ՝ Հոգին սուրբ. զի քն ըստ մարդկութեանն ՚ի վայր գոլով քան զած, կարօղ չ իսկապէս աղաչել և միջնորդել առ ած վանմեր. որպէս զկնի ունիմք ասել ՚ի ։34. տան։ Բայց հոգւոյն սրբոյ ուչ յարմարի ըստ այդմ օրինակի, այլ միայն ըստ ազդելոյն ՚ի մեզ զիղձս աղօթից. և ըստ այսմ մտաց պարտ չ իմանալ ևն. . .

Իսկ այդ՝ ո՞վ չ որ գտանէցչ. Ես յն, որ չեռաւն՝
Տանուտունք ընչ յատուցեալ իսկ չ. և չ ընդ այլմ այ. որ
և բարեխօս իսկ չ վասն մեր։ Հռովմայեցւոց. 8. 34։
Ե՞չ ընդդէմ այ հօր՝ առ ՚ի տալ մեզ յոյս թագաւորելոյ. և
աթոռակից լինելոյ ընդ այ. զի ընտրեալքն իբրև անդամք քնի՝

մշանջենաւոր ընդ նմա բազմին. ըստ ասելոյն. Եփեսաց. ե. 5. * ընդ նմին յարոյց, և ընդ նմին նստոյց յերկնաւորս ’ի քս: || զսոյն խոստանայ և յայտն. գ. 21: Եւ ոչ միայն վասն այսր նստի ընդ աջմէ հօր, այլև վասն այնր՝ ոչ ևս քաւէխօս էակ է վասն մեր: Վասն զի նստի ընդաջմէ մեծուլթեանն ’ի բարձունս իբրև քահանայապետ մեր. Եբրայ. ե. 1. իբրև պաշտպան և բարեխօս, և միջնորդ հաշտուլթեան: Արդ՝ այսպիսումն ոչ է անկ ամէնաստանել և դադտապարտել, այլ ջատագով կալ ամէնաստանելոյն՝ ընդդէմ ամէնաստանողին, և խափանել զվճիռ պատուհասին: Զոր աստ յաւելու վասն մեր, ըստ կայետանոսի և ըստ այլոց բազմաց՝ իմանալի է զօրուլթեամբ յանցեալն ևս, ՅՍ մեռաւ վասն մեր, յարեաւ վասն մեր, նստի ընդաջմէ վասն մեր:

Ասացեալքս գլխովին ’ի բաց տանի առաքեալս յընտրելոց անտի զչորեսին երկիւղալիս դատապարտուլթեան,

1. զմեղսն՝ զոր քս մեռանելովն ջնջեաց.
2. զմահ մարմնոյ, զոր քս յարուլթեամբն կենդանացոյց.
3. զհերժումն ’ի դժոխս, զոր քսի նստելն ընդաջմէ հօր խափանեաց. և

4. զմշանջենաւոր անկումն յերեսաց աս, որում ընդ հակառակն քս միշտ ե բարեխօս առ ած:

Արդ՝ այսպէս բառնալով քսի զամ ճանապարհս դատապարտուլթեան ընտրելոց ո՞վ ոք կայ, կամ զի՞նչ այն՝ որ զնոսա դատապարտել կարօղ կայ: Եթէ որդին աս այսչափ հոգացաւ նոցա փրկուլթեանն, եթէ ած հայր չխնայեալ յորդին, նովաւ ընտրեաց և արդարացոյց, եթէ հոգին սուրբ տկարուլթեանս մեր ’ի թիկունս հասեալ բարեխօսէ, ’ի վերն.26. և այնպէս բովանդակ երրորդուլթիւնն ’ի խնամս ընտրելոց պատաղեալ կայ, դու զի՞նչ այլ երկնչիս՝ ասէ ոսկեբ. ‘ճաւտ. ժե: Մի թէ հրէայ, և հեթանոս, մարմին, սատանայ և այլ ամ ընդդիմակք կարօղ կայեն յափշտակել զընտրեալս ’ի ձեռանէ աս: Յովհ.10.29. . . .

Իսկ զայս աղօթել կամ բարեխօսել քսի ըստ մարդկուլթեան՝ ոմանք ոչ յատուկ խնդրուածս ասեն, այլ անյատուկ և մեկնողական. ըստ որում յերկինս յանդիման առնէ աս զիւր մարդկուլթիւնն, զամ խորհուրդս և զվաստակս կատարեալս ’ի նմա, և մանաւանդ զպատուական խաչին չարչարանաց, և զայս ամ առնէ բաղձանօք փրկուլթեան մերոյ: Այսպէս մեծն գրիգոր գէղ. իբ. բարոյ. կանաց. գլ. ժէ. ասէ, բարեխօսելն որդւոյ՝ է ցուցանել հօրն զանձն իւր մարդ. և աղաչելն վասն մարդկային բնուլթեան՝ է առնուլ զնոյն բնուլթիւն ’ի բարձրուլթիւն ածուլթեան իւրոյ: Բայց այլ վարդապետք և ածաբանք ընդունին զ յատուկ աղօթել քսի յերկինս, և յայս առնուն զասացեալն տեառն. յովհան.14.16. * Ես

ես աղաչեցից զՀայր , և այլ մխրճարիչ տացէ ձեզ : || վասն զի այն բաղձանք փրկուրեան մերոյ՝ զոր միշտ ընծայէ քս , ոչ կարէ կալ առանց յատուկ ներքին աղօթից , մանաւանգ թէ յայն իսկ սահմանի իսկութիւն աղօթից, որ ոչ է խօսք շրթանց՝ աղաղակաւ և արտասուօք հնչեցեալ , այլ հայցուած կամաց առ Ած վասն պիտանի բարեաց :

Քս որ մեր միշտ ունի զմարդկային կամս միաբան ընդ Ածայնոյն . Ճանաչէ զԱծ լինել առաջին տուիչ ամ բարեաց . և թէ ’ի տալ հօր զամ ինչ ’ի ձեռս նորա , ոչ բարձաւ այնու ինքնագործ տէրութիւն հօր : Ապա որպէս յայլսմ ամի պահէ միշտ զիւր հպատակութիւն առ հայր , սոյնպէս ’ի պարգևել զբարիս՝ աղաչէ զՀայր մարդկաբար, զոր ընորհէ Ածաբար ընդ հօր. որպէս և վասն յերկրի աղօթելոյն՝ ասէ ընորհալին ’ի ա ևուղն առ կիւ մանուել . * Աղօթեր ընդ մեր և վասն մեր որպէս զմարդ . և ընդուներ ընդ հօր իւրում զաղօթս ամենեցուն որպէս զԱծ : || ’ի բաց տարցի ’ի փրկչէ մերմէ կարօտութիւն հայցուածոց , որպէս յիրաւի պահանջէ ոսկեբերան . ’ի բաց տարցին և խոնարհական ձևք աղօթից՝ անվայել չափանք փառաւորեալ վիճակին . ըստ զգուշացուցանելոյ Ածաբանին ’ի յիշատակեալ տեղւոջ . որպէս են ծնրադրութիւն , անկումն ’ի վերայ երեսաց , հառաչել , տրտմիլ , արտասուել , և այլքն , զոր ’ի մահկանացու կեանս ունէր՝ ըստ առաքելոյն . եբր . ե . 7 . և այնուհետև պարզապէս աղօթելն ոչ միայն չհակառակի գերագոյն փառաց մարդկութեանն քի , այլ վայելուչ իսկ է քահանայապետական պաշտամանն՝ որով մատուցեալ կայ յերկինս . զի քահանայի գործ է պատարագս և աղօթս մատուցանել վասն ժողովրդեանն : Զայս ամ գեղեցիկ համառօտէ օգոստինոս ’ի մեկն . ասղմ . ձե . ’ի սկիզբն . ասելով . * Աղօթեսցէ վասն մեր , և աղօթեսցէ ’ի մեզ , և աղօթեսցէ ’ի մէնջ : Աղօթէ վասն մեր՝ իբրև քահանայ մեր . աղօթէ ’ի մեզ՝ իբրև գլուխ մեր . աղօթի ’ի մէնջ՝ իբրև Ած մեր : Ապա ծանիցուք ’ի նմա զմեր ձայնս , և զձայնս նորա ’ի մեզ . . . Աղօթի ’ի կերպարանս ՅՀ , աղօթէ կերպարանս ծառայի . անդ արարիչ , աստ արարած . . . Աղօթեմք առ նա , նովաւ , ’ի նմա . և ասեմք ընդ նմա , և ասէ ընդ մեզ . ասեմք ’ի նմա , ասէ ’ի մեզ : || Յաղագս բարեխօսելոյն քի տես դարձեալ եբրայեցւոց . է . 25: թեո երեո . 258.277. և 278. ’ի մրէնուրիւն թղկոց պօղոսի . էպրս . Ա . պեալ . ’ի վենետիկ .1806:

Ո՛սոքս և ջենդանի առնել հոմօրէն կարօղ է վճռողեալս
Նովաւ առ Ած . թանզի մէկ ջենդանի է՝ լինել
բարեխօս վասն նոցա : եբրայեցւոց .է. 25:
Ոչ անգործ և կամ ընդ տկարութեամբ անկեալ է մշանջենաւոր

քահանայութիւն քեի ։ Ո՞ւսի վասն լինելոյն անմահ և Ա Ն Յ Ա Ք
Ո Ր Դ քահանայ , հէնպանի ասելի հաւօղ է . հզօր ի միշտ , կազմ
և խնամոտ ապրեցուցանել , կեցուցանել , պաշտպանել զմարդ-
նովաս ասա ՝ա ծ . . ՝ի կարօղ ի քե կեցուցանել կատարելապէս և յաւիտ
զժողովուրդ իւր , այնպէս զի ոչ մի ինչ պակասիցի նոցա ՝ի կատար-
եալ փրկութենէ . և այսմ զհետ գայ ասացեալն ոսկեբերանին ,
ապրեցուցանել ոչ այժմ միայն , այլև ՝ի հանդերձեալսն , որով լինի
փրկութիւն կատարեալ ։ Ակնարկէ այսու զմիւս և խոտիր ՝ի զևտական
քահանայութենէ , որ ՝ի մասնաւորս ինչ կարօղ էր ապրեցուցանել
զժողովուրդ իւր , և ոչ յամ պետս նոցա , և ոչ միշտ ։

Քանզի ոչ հէնպանի է ։ Միշտ կենդանի ի քե ոչ միայն ըստ
քահանայութեան , այլև ըստ մատակարարութեան պաշտամանն , լինել
էութիւնս վասն նոցա ։ Լատինն միայն դնէ , վասն մեր . այլք ընդ-
հունին՝ վասն նոցա , ցուցանելով զմարդ-եսելոն ։ Այնպէս կենդանի
է ՝ի կատարումն քահանայական պաշտամանն , զի միշտ ընդունել
կարօղ է զխնդրուածս մեր և հանել առ ած . ճանաչէ համակ
զկարիս ժողովրդեան իւրոյ . ոչ զոք , և ոչ ՝ի մի ինչ անտես առնէ ,
գիտելով զի չունին զայլ ոք քահանայ և միջնորդ . յոյս ամենեցուն
՝ինա խարսխեալ , և նորա գութք և արթնութիւն առ ամենեսին
անպակասելի ։ Մշանջենաւոր է ՝ի կեալ քո ոչ յինքեան և վասն
իւր միայն , այլև վասն ամենեցուն հաւատացելոց նովաւ . վասն մարդ-
կան քահանայացաւ , և վասն մարդկան պահէ զքահանայութիւնն .
ոչ ՝ի տեղւոջէ սահմանի , ոչ ժամանակաւնուազի . ոչ ՝ի բազմապատիկ
պիտոյից , կամ ՝ի յանցուածոց մարդկան լքանի և տկարանայ առ
պաշտօնն . յերկինս գոլով ոչ նուազ միջնորդէ և պաշտպանէ՝ քան
մինչ յերկրի կայր ։

Բարեխօսելն քո ՝ի յերկինս քահանայապէս՝ պատշաճի նմա ըստ
մարդկութեան անօրինաբար , որպէս և քահանայութիւն . զոր և
ոսկեբերան ընդունի աստանօր . որ ՝ի հռովմայ . ը . 34. անյաւտուկ
իմանայր ըստ ածութեանն ։ Եւ թէպետ կարօղ ի քե ինքնին
իշխանութեամբ չնորհել զամ բարիս , սակայն ոչ արգելանի այսու
և աղաչանօք ընդունելն յայ մարդկաբար . և որպէս լամբրօնացին
ասէ ՝ի վերայ բնաբանիս՝ յառաջ բերել ՝ի մեկն . ոսղմ . ժէ . *
քանզի ինքն ի՝ որ առ ինքն վասն մեր բարեխօսէ , ՝ի փորձ էարչա-
րանաց մերոց մարմինն՝ առ ածութիւնն ։ Իսկ թէ բարեխօսել կամ
աղօթել քո՞ի այժմ յերկինս՝ զիա՞րդ իմանի , կամ ո՞րպէս չհակառակի
փառաց նորա , ասացեալմք ՝ի մեկնութեանն . հռովմայեցւոց . ը . 24.
՝ի մէջ բերեալ զայլևայլ ասացուածս վարդապետաց . յորս թէ անմիա-
բանութիւն ինչ երևիցի , առաւել ՝ի բանս ի՝ քան թէ ՝ի միտս ։
Վասն զի ամենեքին ընդունին՝ թէ քո նաև յերկինս ճանաչէ զամ
պետս հաւատացելոց . ցանկայ նոցա փրկութեանն , և այնմ հոգ

տարեալ, կամի զի չնորհեցէ ած զկարևորսն ամ. և զայսոսիկ առնէ իբրև քահանայապետ: Իսկ այսմ անմարթ է լինել առանց յատուկ և ճշմարիտ աղօթից. մինչ զի ոչինչ ընդդէմ է նաև զաղօթական բարբառս դնել 'ի քս, թէպէտ և առանց ցածուն հանգամանացն՝ զոր 'ի խոնարհ կեանս մարմնոյն կատարէր:

Մանաւանդ թէ քահանայապետական բարեխօսութիւն քան յերկինս՝ այնպէս կարևոր է, մինչ զի նմա ձգտեալ ածէ Պօղոս առաքեալ՝ և ոչ այլում: Եթէ քս միայն է ճշմարիտ և ինքնիշխան քահանայ նորոյ կտակիս, և է մշտնջենաւոր քահանայ նաև յերկինս, որպէս 'ի վեր և 'ի վայր հաստատէ առաքեալս, ապա հարկ է ոչ պատուով միայն՝ այլև արդեամբ ընծայել նմա զպաշտօնն քահանայական, որ է պատարագել և աղօթել. և զերկուսին միանգամայն կատարէ յերկինս, աղօթիւք զիւր ինքն պատարագ ընծայելով այ հօր: Եւ զի այսպիսի օրինակաւ աղօթել յերկինս՝ ոչ այլում ումեք պատշաճի, ապա քհի միայն յատուկ է ըստ իրաւանց պաշտամանն:

Զի այսպէս էոկ և վայել էր մեզ մեծ քահանայ,
սուրբ, անմեղ, անարատ, զատեալ 'ի մեղաւորսդ, և
բարձեալ ևան յերկինս. Եբր. 7.26:

'ի նկարագրել զանհամեմատ արժանաւորութիւնն քհի՝ ակնարկէ առաքեալ 'ի հանգամանս ահարոնեան քահանայապետին, զոր օրէնքն հրամայէին, լինել նմա անարատ 'ի մարմինն և 'ի հանդերձս և 'ի կերակուր, և յամուսնութեան, զատեալ արտաքին ճևովն յամ ժողովրդենէն, և յատուկ ուներլով 'ի տաճարին, ինքն միայն կարօղ մտանելոյ 'ի սրբութիւն սրբոց: Այսոքիկ օրինակաւ եւեթ սահմանելք 'ի քահանայապետ հնոյն, ճշմարտութեամբ 'ի քս միայն աւարտեցան:

Զի ոչ էիբէ 'ի ձեռաւգործ սրբութիւնսն եմուտ ած
ճշմարտութեանն, այլ 'ի բուն էոկ յերկինս՝ յանդիման
լինել էբեսացն այ վասն մեր: Եբրայեցւոց. 9. 24:

Զգերազանցութիւն պատարագին քհի առ օրինականսն՝ զոր յանցեալ տան ասաց, ցուցանէ 'ի վսեմութենէ տեղւոյն, և յեղանակէ մատուցմանն. առ խորանն մովսիսական և կամ առ տաճարն սաղոմոնեան՝ յոր մեծապէս պարծէին իսրայէլացիք, հանդէպ դնելով զբովանդակ երկինս. և զի ուր ահարոնեան քահանայն յանդիման տապանակին մտանէր, քն նմին իսկ երեսացն այ եղև մօտաւոր:

Ոչ եթէ ասէ՝ իբրև զղևտական քահանայապետն 'ի ձեռագործ սրբութիւնսն, կամ 'ի սրբարանն եմուտ ած. Լատինն միայն դնէ

22 Հունվարի.20:—Տեառնակուսին վէ բարեխօսուլթեն Գ[illegible]

ցն. յօրինակս ճշմարտութեանն. յոյնն և լատինն, և արաբացին դնեն, յօրինակս ճշմարտէցին. յորմէ և հայ օրինակք ինչ գրեն, ճշմարտիէցին: բայց քանզի ապ-ուխ-ա յոքնական ձայնիւ փոխան եզականի եդեալ է՝ նշանակիչ գերազանց սրբութեանն, ըստ նմին և բառն ճշմարտիցի՝ փոխան եզականի առեալ է. զոր և աստրին բացատրեալ ասէ. * ’ի ձեռագործ սրբարանն՝ որէ նմանութիւն ճշմարտին: || Վասն այսր մեր թարգմանս եզական եդ, յօրինակս ճշմարտութեանն. քանզի եմուտ քե ’ի ձեռագործ յայն սրբարանն՝ որ օրինակ էր ճշմարիտ սրբարանին երկնից, այնմ որ ցուցաւ մովսէսի, և հրամայեցաւ նմա առնել ըստ նմանութեան նորա. տես ել.Զ.5: Ա,յլ ’ի բուն էակ յերուսաղէմ: ’ի նոյն յածախերտ խորանն երկնային՝ յոր ոչ ոք ’ի մարդկանէ մտանել կարօղ էր, եմուտ քե, ոչ զի դադարեալ հանգչիցի ’ի քահանայապետութենէն. այլ յանդիման լինել երեսաց ած. ոչ և տապանակին, կամ քերովբէիցն՝ որք նմանութեամբ երևեցուցանէին զած, այլ բուն էութեանն այ լինել հպատուր, տեսութեամբ և ոչ առակաւ: Վասն ոչ, ոչ վասն իւր իբրև զքահանայն ղևւոացի, այլ վասն մեր ժողովրդեան իւրոյ. պատարագաւ մարմնոյն քաւելով զմեզ ’ի հաշտութիւն ընդ այ: Տես և է. 25: Ասա յաւելուածով դնէ յոյնն այժմ յանդիման լինել. զոր և ունի լատինն և արաբացին, այլ ոչ ասորին: Զիմաստասն թէոդորետոս բացատրէ, այժմ իբրև յանդիման լինել այ. զի այժմ մարդկութեամբն եւ յերկինս քե, ածութեամբն անընդմիջելի գոլով միշտ: կամ ըստ այլոց, այժմ և երևելով առաջի այ իբրև քահանայ և բարեխօս, և ոչ եթէ եթող զխնամս ժողովրդեան իւրոյ:

Զի ոչ է ած, և ոչ ոչինչ այ և հպատակն՝
հպատ յն ֆն: 1. Տիմոթէոսի. Զ. 5:

Ե՛ ոչ ոչինչ այ և հպատակն: կամեցեալ այ ’ի հաշտութիւն մեղուցեալ մարդկան կացուցանել միջնորդ հաշտեցուցիչ, ոչ բազումս այլ միջնորդս, այլ զմի միայն հաստարակաց ամենեցուն, և միջնորդ այնպիսի, որ և լինելոյն փրկիչ, որպէս ասէ ’ի յաջորդն: Ե՛ սա է հպատ յն ֆն: Այսպէս առանց յօդի գրելի է հպատ, և ոչ մարդն. քանզի և յոյնն անյօդ դնէ՝ անթրոպոս: Ոչ կան բազում միջնորդք ընդ ած և ընդ մարդ, որպէս զի մին այսմ ազգի կամ գաւառի լինելոյն հաշտարար, և միւսն՝ այլոց ազգաց և գաւառաց, այլ միայն սահմանեալ այ. և եթէ սա ոմանց և եթ կամէր լինել խաղաղարար, այլոց ո՞ արդեօք կանամ տանելոյ էր միջնորդութեան և հաշտութեան: Ապա ուրեմն մին այն վասն ամենեցուն միջնորդեաց. և այն էին կամքն այ՝ որ կարդեաց զնա միջնորդ:

Ե՛ դարձեալ. այս միջնորդ է հպատ յն ֆն. յոյնն և լատինն,

ֆա յա. բայց յունականս ինչ, յասորին և յարաբ. յա ֆա: Ընկալաւ
յինքն զբնութիւն որ հասարակաց ֆ ամ մարդոյ. ապա հասարակաց
ամենեցուն հոգացաւ զմիջնորդութիւն. և ոչ այսմ և այնմ, զայլովքն
անփոյթ արարեալ: Ըստ ասացելոցս՝ կրկնակ պատճառ նշանակի աստանօր
՚ի ցուցանել զկամս այ ՚ի փրկութիւն ամ մարդկան. քր ՚ի միութենէ
միջնորդին, և ՚ի լինելոյ նորա համագոյ ամ մարդկան:

Միջնորդ ասի քր արձակաբար և տիրապէս. իբր զի ոչ միայն
աղաչանօք բարեխօսէ, այլև իւրովք վաստակօք շահի զհաշտութիւն
մարդկան ընդ այ. ինքն անընդ միջնաբար մատուցեալ առ ած, ընդ-
ունի և ընծրհէ մարդկան զամ շնորհս և զպարգևս կարևորս ՚ի փրկու-
թիւն ոչ ոք ատանց նորա Տապէի առ ած *, այլ ամ ոք, և ամ
հայցուածք ՚ի ձեռն նորա մատչին յընդունելութիւն այ: Այսպիսի
միջնորդ ասի ոչ, բացբարձմամբ այլոց միջնորդաց. քր բաց ՚ի նմանէ
ոչ միայն ոչ գոյ, այլ՝ չէուէ լինել այլ միջնորդ. որպէս և յասելն
ոչ ած, արտաքս հանէ զայլ ած: Եւ հարկ իսկ է այսպէս լինել.
վասն զի միջնորդն արդեամբք հաշտարար մարդկան ընդ այ՝ պարտի
յինքն շաղկապել զխռովեալ կողմանն, կամ ըստ ոսկեբերանին՝
պարտի հասարակ ինքեան առնել զնոսա՝ որոց կացեալէ միջնորդ.
ուստի իրաւապէս հաղորդ լինել ածութեանն և մարդկութեան,
միջին ընդ երկուս բնութիւնսն. որպէս զի իբրև ած՝ կարիցէ
արժանապէս գործել զհաշտութիւն, վճարելով զյանցանսն. և
իբրև մարդ՝ կարիցէ կրել զպատուհասն: Ապա իսկութիւն այսպիսի
միջնորդի պատշաճի այնմ միայն, որ իցէ ած՝ միանգամայն և մարդ,
կամ համագոյակից այ և մարդոյ, որ քր ի միայն յատուկ է:

Ոսկեբերան այլով եղանակաւ և բացատրէ զայս ասելով. մարդ
սոսկ ոչ լինէր միջնորդ, զի ընդ ած խօսել ունէր. և ոչ ած
լինէր միջնորդ, զի այլք ոչ ընդունէին, քր աներևոյթ գոլով
՚ի մարդկանէ: Որում զհետ գայ՝ զի երկաքանչիւր բնութեանց
հաղորդեացի. որպէս զի իբրև ած խօսեացի ընդ այ, և իբրև մարդ՝
երևեացի մարդկան: . . . * Յովհ. 14. 6:

Ըստ ասացելոցս միաբանին ամ վարդապետք և մեկնիչք, թէ
պաշտօն միջնորդի պատշաճի քր ոչ ըստ սոսկ ածութեանն. և ոչ
ըստ մարդկութեանն. այլ միաւորեալ էմմանուէլին. վասն այն
զանօրինական անուանսն եղ առաքեալ, Տուէ յա ֆա: Եւ խորհրդով
ասաց՝ միջնորդ այ և Տուէկան, յառաջ կարգեալ զանուն այ. վասն զի
զայսպիսի միջնորդ ինքն ած հոգացաւ նախ իւրով ամենիմաստ
բարերարութեամբ. ինքն նախ առաքեաց զածորդին առ ՚ի միա-
ւորիլ ընդ մարդկութեան. որ յառաջն ած էր, եղև մարդ. ածն
՚ի մարդկանէ անարգեալ՝ եղև առաջին ՚ի սահմանել զհաշտութիւն.
իսկ մարդիկ եղեն յետինք և դանդաղք ՚ի խնդրել զնոյն, և
՚ի ճանաչել զճշմարիտ միջնորդն:

Խնդիր առնեն ոմանք յածախանից, թէ պաշտօն միջնորդի էցէ արդեօք տուեալ քսի պարզաբար զօրութեամբ անձնաւորական միաւորութեանն, թէ յառանձինն կարգմանէն այ:

Համառօտ բանիւ զանազանելի Ի այսպէս. եթէ մարդեղութեանն խորհուրդ մտածեցի ըստ ինքեան՝ հրաժարեցուցեալ յայժմու պարագայիցն, ըստ այմ բան միջնորդի չէ հարկաւ կապակցեալ ընդ անձնաւորական միաւորութեան. մինչ զի կարէր աճ լինել մարդ՝ առանց լինելոյ միջնորդ այ և մարդկան: Բայց քանզի ըստ այժմու վճռոյ կամացն այ՝ մարդեղութիւնն սահմանեալ Ի առ՚ի փրկութիւն մարդկան. ըստ այմ նովին իսկ անձնաւորական միաւորութեամբն, կամ որ նոյն Ի՝ այ մարդ լինելովն՝ կացուցաւ միջնորդ և փրկիչ՝ առանց այլոյ կարգաւորութեան. զոր և բանք գրոց յայտ առնեն. որպէս յասելն. * Զի ոչ առաքեաց աճ զորդի իւր՝ թէ դատեսցի զաշխարհ, այլ զի փրկեսցի աշխարհ նովաւ: || Յովհ. ե.17: Եւ առաքելոյ ասելն. * Աճ զորդին իւր առաքեաց՝ի նմանութիւն մարմնոյ մեղաց, և վասն մեղաց: || Հռովհ. ը.3: Յորս ակնարկել նշանակէ զմիաւորել ընդ մարդկային բնութեան: Իսկ եթէ ոմանք զմասնաւոր կարգումն համարին ցուցանել բանիւն առ Եբրայ. Ե.5. թէ քա՛ ոչ անձին շուք եղ լինել քահանայապետ, այլ որ խօսեցաւն առ նա՝ որդի իմ ես դու և այլն, այս առաւել հաստատ զասացեալն մեր. վասն զի խօսելն այ հօր առ որդի՝ Ի սահմանեալն զմարդանալ նորա:

Ու էս գանձն ֆէչանս ընդ ամենեցուն,
վէհայուքէն ժամանակաց էութ:

1. Տիմոթէոսի.2. 6:

Յայտ առնէ զպատճառ և զհինն միջնորդութեանն քսի, որ Ի լինելն փրկիչ: Ու էս գանձն ֆէչանս. ոչ յակամայս և յիւրոց պարտեաց մատնեալ, այլ ինքնին կամաւ մատոյց զանձն ըստ հրամանին այ հօր. զի էր աճ՝ անմահ էր և անբռնադատելի. և էր մարդ՝ անմեղ և անպարտ. ապա ինքնակամ պարտաւորեալ, ետ ոչ զօտարս ինչ՚ի փրկանս, և ոչ յայլմէ մատուցեալ, այլ զիւր անձն իւրովի տալով՚ի փրկանս. լեալ միանգամայն քահանայապետ և պատարագ պարտապան և պարտք:

Փչչանի՛ ասի գինն ազատութեան պարտաւորի ուրուք կամ գերոյ. և ճշդիւ առեալ նշանակէ զփոխանակաւ հատասար վճարումն, այնչափ ինչ և զայն տալ, որ ինչ անկ էր փրկանաւորին կամ ազատեցելոյն, անձն ընդ անձին, կամ գլուխ ընդ գլխոյ և այլն. զոր և ճշգրտելով ծանուցանէ առաքեալ յասելն, քա՛ գնեաց յանիծից օրինացաց, կամ զորս ընդ օրինօքն, լինելով անէծք և ընդ օրինօք: Գաղատ.

գ.13. դ.4. 5: Այնպէս մարդկան պարտաւոր գոլով ՚ի տանջանս. և ՚ի մահ վասն մեղաց, յինքն փոխանակեաց քե զայս ամ, բովանդակ վճարելով արդարութեանն ամ: Եւ զայն ընդ ամենայնի. վասն ամ մարդկան ըստ բաւականութեանն՝ որչափ կարօղն էր յիւրն կողմանէ, և առաւել քան զպէտսն վճարեալ վասն ամենեցուն. Թէպէտ և ըստ կատարմանն ոչ ամենեքին ազատին. տես ՚ի 4 գան: Արդ՝ այսպիսի փրկագործութեամբ ընկալաւ քե զմիջնորդն լինել ընդ ած և ընդ մարդ և ոչպէս նա ոգայն էր՝ նոյնպէս ոգայնակ ջնորդ. և զոր օրինակ մահուամբն փրկեաց, նմանապէս զպատարագ մահուն ընծայելով ամ, կատարէ զհաշտարար միջնորդութիւնն:

ՎէհայուԹիւն ժամանակայ է-ւոյ: (մի օրին. վէհայուԹեամբ:) Ասելն ժամանակայ է-ւոյ ոչ է իմանալի ՚ի սեռական հոլով, այլ ՚ի գործական, զոր ստորև ՚ի ներգոյական հոլով բացատրէ մեր Թարգմանս, ՚ի յիւր ժամանակս, նոյն գոլով յունականին: գ.15: Իսկ զյարմարութիւն բանիս այլևայլ օրինակաւ առնուն. ոմանք առանց յաւելուածոյ ինչ յարեն յանցեալն այսպէս. քե եւ զանձն փրկանս ընդ ամենեցուն՝ վկայութիւն կամ ՚ի վկայութիւն յիւր ժամանակս. եղեալ վկայութիւն կամ վկայ ՚կ սահմանեալ ժամանակն, յայն դէպ ժամանակս որ յայ կարգեալ էին, և ՚ի մարգարէից նախագուշակեալ, զոր այլուր ասէ՝ լրումն ժամանակաց: Գաղատ: գ. 4. եփես: ա. 10: . . .

Իսկ ըստ իմաստիցն՝ վէհայուԹիւն իմանան ոմանք զքե, և այլք զչարչարանս քե՛ի, կամ զփրկանն, և զերկոսին յիրաւի միացուցանէ ոկեբերան: ՃաոՀ է: Բայց և այս կրկնակի առեալ է. ՚ի իբր կրաւորաբար՝այն զորմէ լեալէ վկայութիւն. և իբր ներգործաբար՝ այն որ վկայէ, կամ վկայեաց: Ըստ առաջնոյն իմանի. քե եւ զանձն ըստ ամենեցուն փրկանս, այն որ վկայեալ է յիւրում ժամանակի, կամ յիւրաքանչիւր ժամանակս առ յայ ՚ի ձեռն մարգարէից. զորմէ և ած հայր վկայեաց յերկնից Մաա,17. 5: Յովհ. 12. 28: և մկրտիչն Յովհաննէս. Յովհ.1. 7. 29. 33. ամենեքին վկայեցին Գոգ.10. 43. զքե է լինել չարչարանօքն փրկանք աշխարհի .1 Յովհ. 2. 2. հրաւիրօղ, միջնորդ հրէից և հեթանոսաց առ ած. և քե զհայր զառաքիչ իւր՝ կոչէ վկայ անձինն. Յովհ. ը. 16. 18: և սբն պետրոս ասէ յառաջնում ԹղԹի. ա. 11. Թէ հոգին քե՛ի գուշակեր ՚ի մարգարէսն, նախ զչարչարանաց քե՛ի վկայելով, և ապա զփառացն:

Ըստ երկրորդին՝ վկայութիւն իմացեալ զքե չարչարեալ, ՚ի մատուցեալն են: Քե ամենեցուն վասն եւ զանձն փրկանս՝ որ վկայութիւնն է, կամ եղև վկայ իւրովք չարչարանօքն. վկայեաց ճշմարտութեանն ամ, Թէ որդի է ամ առաքեալ ՚ի հօրէ, Յովհ. 6. 29. 39. զի հաւատարմացուսցէ զխոստմունս ամ. վկայեաց կամացն ամ ՚ի փրկել

ղամ մարդ Յովհ. 6.40: անքաւ բարեգթութեան նորա՝ի ներել ամենեցուն, արդարութեան նորա՝ի պատուհասել զմեղս: Զայսպիսի վկայութիւն արտրեալ քանիւք սքանչելեօք, յետ ամի կնքեաց մահուամբ իւրով՝ի կարգեալ ժամանակին ըստ գուշակութեան մարգարէից: Մեծ ևս վկայութիւն աներկբայելի անմարթ է լինել՝ քան զոր քե մահուամբն ստորագրեաց: Ըստ այսոցիկ քե կոչեցաւ՝ վկայ հաւատարիմ, ՚ի յայտն. ա. 5. գ. 14. և ՚ի սոյն կցորդի ասացեալն ՚ի Թզթիս. գ. 13. * ||ր վկայեաց առաջի պոնտացւոյ պիղատոսի զբարւոք դաւանութիւնն: || Զերկաքանչիւր միտս՝ի մէջ բերէ ոսկեբերան և այլք. և Թէոդորեատոս յաւելու՝ զչարչարանս քե՝ի կոչել վկայութիւն, եբր զի ցուցանէ զանիրաւութիւն մահուն, անպարտ կրեալ՝ի թըշնամեաց անտի: (Գոլ. 2. 23:)

Այլ ոմանք վէյօ-ըի-ն իմանան զաւետարանն, կամ զքարոզութիւն նորա. իբրև Թէ քե տուեալ զանձն վասն ամենեցուն փրկութեան՝ վկայի քարոզութեամբ աւետարանին. որով հաստատի Ճշմարտութիւն անձին նորա, պաշտամանն և երախտեացն. այս յառաջն լռեալ գոլով, կատարեցաւ յիւրում ժամանակին, և ամ ուրեք վկայեալ քարոզի առ՝ի յոյս ամենեցուն. որոյ վասն աղօթել արժան է յեկեղեցիս վասն փրկութեան ամենեցուն: պե՛ս էյե՛ս. 164. 167. 208. 424. 426. ՚ի Մէյնո-ըի-ն Թողեոց պօղոսէ Հպոլ. գ. պպեալ՝ի վենէպէլ. 1812:

Վասն բարեխօսութեան քե՛ի. ինչ ինչ որ Նոեմբեր. 19. տետրակի. 26. երեսուին սուրբ Աւետարանիցն օրինակեալ տպվելէ. անդ ՚ի նոյն տետրակուին էլ տեղ չունաց. որ նոցա մեկնութիւններն հայ հեղինակաց գրքերիցն օրինակվեր և տպվեր: վասնորոյ որչափ որ այժմ կարևոր ելավ օրինակվեց և աստ վերևուին տպվեց. որ ամեն հայևար կարդացօղ տեսնի, որ քե մի միայն է բարեխօս վասն մեր. այլ ոչ ոք:

Ես մասին լիովին կտեսնես ինկլիզևար գրքուին որոյ անունն է. Մէջի ան դի էտոնմէնթ *:

Եւ փանզի ած էր՝ քե՛իւ զաշխարհս հաշտեցուցանել ընդ իւր, և չհամարել նոցա զմեղս իւրեանց, և եդ՚ի մեզ զբանն հաշտութեան: Ջ. կորն. 5.19:

---

* Magee on the Atonement.

Զհայն Աստուած ոչ ոք եպէս
էնէէ

Եւ ասէ. ոչ կարես տեսանել զերեսս իմ. զի ոչ տեսանէ մարդ զերեսս իմ, և ապրի: Ելք. 33. 20:

Երէմիա Օբէդ. գլ. 4.9. * Հայեաց՝ի քեզ և զգոյշ լեր անձին քում յոյժ. մի՛ մոռանայցես զիա՛մ բանս զայսոսիկ՝ զոր տեսին աչք քո. և մի՛ մերժեսցին՝ի սրտէ քումմէ զիա՛մ աւուրս կենաց քոց. և խելամուտ արասցես որդւոց քոց, և որդւոց որդւոց քոց, 10. * զօրն յորում կացէք դուք՝ի քորէբ առաջի տեառն Ցայ ձերոյ յաւուրն եկեղեցւոյ. յորժամ ասաց ցիս տէր, Ժէ եկեղեցացւոյ առիս զժողովուրդդ, և լուիցեն զպատգամս իմ զոր ուսուցից երկնչել յինէն զիա՛մ աւուրս՝ որչափ կենդանի իցեն դոքա՝ի վերայ երկրի, և ուսուսցեն զորդիս իւրեանց: 11. * Եւ մատուցեալ կայիք դուք առ ատամով լերինն. և լեառնն բորբոքէր հրով մինչև յերկինս, և խաւար և մէգ և մառախուղ էր: 12. * Եւ խօսեցաւ տէր ընդ ձեզ՝ի միջոյ հրոյն. զձայն պատգամացն լուարուք դուք, և նմանութիւն ինչ ոչ պեսէք. բայց միայն զբարբառն: 13. * Եւ պատմեաց ձեզ զուխտն իւր զոր պատուիրեաց ձեզ առնել, զտասն պատգամսն: և գրեաց զնոսա՝ի վերայ երկուց քարեղէն տախտակաց:

Զայծ ոչ ոք ետես երբեք, բայց միածինն որդի որ է՝ի ծոց հօր, նա պատմեաց: Յովհ. 1.18:

1. Տիմոթէոս. 6.15. * զոր յիւր ժամանակս ցուցցէ երանելին՝ և միայն հզօր, թագաւոր թագաւորաց և տէր տերանց. 16. * որ միայն ունի զանմահութիւն՝ բնակեալ՝ի լոյս անմատոյց. զոր ոչ ոք ետես՝ի մարդկանէ՝ և ոչ պեսանել կարող է. որում պատիւ և զօրութիւն յաւիտեանս, ամէն:

1. Յովհաննու. 4.12. * Զայծ ուրուք երբեք չէք տեսեալ. եթէ սիրեսցուք զմիմեանս՝ այծ՝ի մեզ բնակէ, և սէր նորա՝ի մեզ կատարեալ է:

Հայդ: Վերոյ գրուածեան միտքն ինչ է:

Պապասեան: Վերոյ գրուածեան միտքն էսայ. որ Հայր ոչ ըն Աչեն Մօսէս մարգարէութիւն ասելայ որ իւրն ոչով չի տեսել: Որդին ոչ ըն Յովհաննէս Աւետարանիչութիւն յայտնելայ որ Հայր ուրբ Աչն ոչ ոք չի տեսել: Հոգին սուրբ Աչն Առաքելոցով յայտնելայ որ Հայր Աչն ոչ ով չի տեսել: ապա Հայ՛ւար պատկերքով Աչչուն չի որ Յամատրէդամ. վենէտիկ ևն տպվելէ. անդ Ծննդոցի սկզբի գլխումն կտեսնես որ մին ձիքայ միրուք մարդոյ պատկերէ տպած. որ իբրեթէ Հայր Աչ պատկերնէ. որ երկինք և գետինք ստեղծում է:

Եւ մին այլ պատկերք էլ կայ որում քաշած է մին ծեր մարդոյ պատկեր: մին ջահել մարդոյ պատկեր: և մին էլ աղաւնոյ պատկեր: ծեր մարդոյ պատկերն ասում են. Հայր Աչ նմանութիւնն է:

երեսասարդի պատկերն ասումեն որդի Ա՜յ նմանութենն է։ և աղաւնու պատկերն ասումեն Հոգի սրբ Ա՜յ նմանութենն է։ ահա սոյն այս Ա՜յ պատկեր քաշողն. և սոյն այս պատկեր հաւատացողն. սուրբ երրորդութեան աստուածութենն ստուգ են համարում. և այսպէս մեծ և սարսափելի մեզաց պատճառեն լենում. զայս կամիմ յայտնել վերոյ գրուածեամբն։

Հարց։ կարողես վերոյ տպեալ աստուածութենն Հայ հեղինակաց գրքերից հատատես։

Պատասխան։ Շնորհօքն Քի կարողեմ. և մին մին ցոյց կտամ Հայ հեղինակաց գրքերիցն. որ տեսնես վերևի աստուածութենն ճշմարիտ։ Ա՜մ Հայր Աստուծոյն ոչխով երբեք չի տեսել. ապա այնքիկ որ մեծամեծք էին քան զիս՝ ասացին թէ, Ա՜յ արժան է անսալ առաւել քան մարդկան։

Քի որ ոչն է ստուգեալ վկայութեամբ ածաշունչ գրոց ի Հոգւոյն Սրբոյ, զայնպիսին ի տեղի հաւատոյ ընդունիլն վտանգաւոր է։ Վէմ Հաւատոյ երես. 371. և երես. 48։

ճառ Յոյեփոանէրուդ

Ջանուանա՝ և զբանս՝ որք, ի ե՛ր գիրս եդեալ են, ոչ կաւղի ածք զի սոսկապէս լուիցուք. այլ բազում զօգնութեամբ։ վե՛ այսորիկ երանելին դաւիթ ի բազում տեղիս ի գիրս սաղմոսաց գրէ, վասն զօգնութեան և ասէ։ * Բայց զնչա՛ էմ, և նայեցայց ի ոճանչէլիս օրինաց քոց։ և որդի նորա խրատէ. Խնդրեցէ՛ք զիմաստութե՛ն. և ճշ գուշանա՛, և ըսկսցի՛ք զնա առա՛ել ճանչանչ։ Եւ Տէրն ցհրէայն ասէր. ՚ննեցէ՛ք զկիս և տեսջ։ Յովհ. ե. 39։ Արդ՝ ոչ ասէր թէ քննեցէ՛ք եթէ դիւրաւ առնուլ մարթէր ի նոցանէ զիմաստս առաժամայն յտաքինն ընթերցուածէն. քանզի՝ զիրն որ ի միջի է և պատրաստ՝ ոչ ոք քննէ. այլ զայնս՝ որ ծածուկէ, և բազում հայցելով գտանի։ վէմ և գանձ կոչէ զգիրս առ ի զարթուցանել զմեզ ի խնդիրս նոցա։ * Զայս ասացաք՝ զի մի՛ վայրապար կործեսցուք հանդիպիլ բանից գրոց, այլ բազում հոգաբարձութեամբ. եթէ ոք առանց քննութեան լըսիցէ զասացեալ բանս գրոց, և այնպէս ընկալցի սոսկաբար որպէս ասացեալ են, բազում իրս անպատշաճս համարի զնոյն։

Նախ թէ մարդոյ ինչ նման և յախտից է շինեալ. և բարկացող. և սրամտօղ, և այլ ինչ բազում որք վատթարեն քան զսոյն։ Իսկ եթէ զխորս իմաստից քննիցէ, յայտ առ գարշութենէ դիւրաւ զերծանի։ * Կաւ զպատգամն զայս ՚յորոյ վերայ եդեալ եմք խօսիլ. եթէ ծոց ունի ած ասէ՝ Յովհ. 1. 18։ և այս մարմնոյ է։ * Բայց միոք այսպէս յիմարիցի, մարմին համարելով զանմարմինն։ * Այլ որպէս արժանէ հոգևոր մտաց, այնպէս ընկալցուք զբանս և զպատգամս զայս որ ի վերուստ՝ քննելով, եթէ. վասն ոչ ոք եղեւ էրեէ։

* عندما يكون المرء في حالة سكر، فإنه يتصرف بطريقة لا يتصرف بها عندما يكون في حالة صحو. ولكن هذا لا يعني أن السكر يجعل المرء

* Եթէ զանմարմնին բնուԹեանցն՝ Թէպէտ և արարածք իցեն՝ զնորոգ տեսիլն ոչ եմք բաւական ընդունիլ, որպէս բազում անգամ աւ հրեշտակօք եղև. որչափ ևս առաւել զանեղանելի բնուԹեան տեսուԹիւնն ոչ եմք բաւական ընդունիլ: Վէյ և պօղոս ասէ. պէտ ոչ ոտ էպէս 'ի Տաղդկանէ. և ոչ պեռանել կաղօղէ: 1. ՏիմոԹէոսի· 6. 16: մի Թէ զհայր միայն ասիցէ և զորդի ո՞չ. լուր նմին զի՞նչ ասէ. ոդ է պապէյ անէրևուԹիւն ՀայՀ: 2. կորնԹացւոց. 4. 4: * Եթէ կերպարանէ անտեսանելւոյն, ապա և ինքն անտեսանելի է: վէյ ասէ. ոդ յայտնէցաւ 'ի Տաղդի: 1. ՏիմոԹէոսի. 3. 16: ՅայտնուԹիւն զմարդեղուԹիւնն կոչէ. և ոչ զնոյն բնուԹիւնն: քանզի ինքն անտեսանելի է. ոչ միայն որդւոց մարդկան, այլև վերին զօրուԹեանցն. զի յետ ասելոյն Թէ յայտնէցաւ 'ի Տաղդի՝ ասէ. էրևէցաւ հրեշտակաց: * Ոստի յայտ Թէ և հրեշտակաց յայնժամ երևեցաւ՝ յորժամ մարմին զգեցաւ. քանզի յառաջ քան զայն ոչ տեսանէին զնա այնպէս. զի և նոցա անտեսանելի է բանուԹեամբն: * Եւ զի՞ արդ ասէ քո, Ջ՛ աչհամաղհէտ զդի ոտ 'ի ֆուէչհանցս յայտցանէ. ասեմ Հեզ՝ զի հրեշտակք նոցա յամ ձամ աեսանէն զէրէսս հօր էմոց որ յերկինսն ՄաաԹէոս·18·10:

Արդ՝ զի՞նչ երեսք գոն ասյ. և յերկինս է սահմանած: * Բայց համարիմ Եթէ՝ ոչ ոք այնչափ մոլեգնի զայս ասել: * Զի՞նչ ասէ քո զայսպիսեացս, յորժամ ասէ՝ Երանի այնցիկ՝ ոտ ատ էն աղքատ զի նոտա գծ պեռդէն: Վանն տեսուԹեան մտացն ասէ. յորժամ այնպէս աղօԹեմք. և զհոգս սրտի խորհրդոց մերոց որ վանն ասյ գուշակէ: Այնպէս և վս հրեշտակաց գտանել պարտ է մեզ զնոյն զղջումն ունել վս արԹուն բնուԹեան նոցա և մաքուր. զի ոչ այլ ինչ գործ ունին՝ բայց միայն միշտ հայեցվ յած հոգալ: վանն այսորիկ ասաց քո. ԵԹէ ոչ ոտ գէպէ զհայդ, Բայց ձդան ոդպէ: ՄաաԹէոսի. 11. 27: * Արդ զի՞նչ. ամենեքեանս ընդ անգիտուԹեամբ իցեմք, ոչ. բայց իբրև զորդի ոչ ոք գիտէ: * Զոր օրինակ բազումք տեսին զնա որպէս և հնարէր նոցա տեսանել. այլ զնոյն իսկ զբնուԹիւնն նորա ոչ ոք ետես: Այնպէս բազումքս գիտեմք զած, այլ զբնուԹիւն նորա Թէ որպէս, կամ զինչ իցէ. ոչ ոք գիտէ. բայց միայն որ յէուԹենէ նորա ծնեալէ: * ԳիտուԹիւն ասա՝ զէուԹիւն բնուԹեանն ասեմք գուշակել, և զհաստումն ամին: զի այսպէս ունի որդի առ հայր. զոր և հայր առ որդի ունի. զոր և ասէ իսկ. Թէ, ոդպէս գէպէ զհայդ՝ գէպեմ և ես զհայդ: Յովհաննու. 10. 15:
* Արդ՝ 'ի միտ առ զայսոսիկ զորս աւետարանիչս մեծապէս վանն սորին բանի խօսի յետ ասելոյն Թէ. զած ոչ ոտ էպէս էդքէտ, ոչ ասաց Թէ որդին ետես և պատմեաց, այլ միւս ևս որ առաւելէ քան զնոյնս՝ եդ և ասէ: Ոդ է 'է ծոց հօր: Յովհաննու. 1. 18. Քան զտեսանելն այսէ առաւել: զի 'ի ծոց հօրն լինիլ յոյժ իցէ: զի այն ոդ վայրապար տեսանէ՝ ոչ ամենևին ստուգէ զոր տեսանէ. իսկ այն

որ ’ի ծոցն է բնակեալ՝ անհնարէ իր ինչ ’ի բնուԹենէն ծածկիլ ’ինմանէ: լուր զի՞նչ ասէ. ոչ ոք գիՓէ պհայր, բայց Որդին ոչուխ: և զի ու՞ր ասիցես ԹէՓպէտ և աւաւել քան զամ եղականքս գիտէ զհայր, սակայն ոչ որպէս և իցէ գիտէ զնա: * Վասն այսորիկ ’ի հայրականն ծոց ասէ զնա աւետարանիչս: զսոյն և քս ասէր. այնպէս գիՓեմ զհայր, ուպէս և նա ինձ գիՓէ:

Հոգի է Ա, Յովհաննու. 4. 24:

Ոչ այլ ինչ յայտ առնէ՝ բայց եԹէ անմարմին է. որ և պարտիսկ է արդեօք անմարմնոյն և սպասաւորուԹիւնն այնպէս լինիլ. և այսպէս զմեզ անմարմնոցն նմանեցուցանել: այսինքն հոգւով և մտաց մաքրուԹեամբ. ըստորում ասէ ԹԷ, էնկպագուցի նուա հոգւով և ճշմարուԹեամբ պաւպէ էնկէպագանել: * Քանզի նոքա՝ և հրէայքն ’ի հոգևորացն տարտամք և դանդաղակոտք էին. և վասն մարմնոյ արբուԹեան բազում փոյԹ դնէին: իսկ հոգևորն զանազանեալ է. զի ոչ մարմնոյ մաքրուԹիւն՝ այլ մտաց և հոգւոյ անմարմնապէս՝ հաշտ առնել զծ: †. Գաղատաց. 5. 24:

* Մի այսու հետև ասէ ոչխարս զոհէք որԹս և զըւարակս. զի այդոքիկ ոչ են ընդունելիք աւ ած: * Ա այլ բովանդակ զանձն քո մատո պատարագ ա, ողջակէզ բանաւոր. այսէ՝ պատարագ կենդանի (Հռովմայեցւոց. 12. 1:) և ճշմարիտ երկրպագուԹիւն: * Ոչ ուպէս ’ի հնումն որ օրինակէր՝ ԹլփատուԹիւնն, ողջակէզքն, բաղարջն, գառնն, իսկ այժմ ոչ ևս, այլ ամենայն ճշմարիտ: զի ոչ եԹէ զմարմինն՝ այլ զչար խորհուրդն պարտէ հատանել. † ’ի խաչ հանել՝ զինքն ինքեամբ սատակել և ’ի բաց բառնալ զանագորոյն կամն: պե էրե. 139—143. և. 329: ’ի Մէնուէլէն ուքոյ Ա-եպարանին Յօհաննու-պոլսի. 1166: Հայկազեանց տո-մարէ:

Նաև սխալեցան մարդատուննկք կոչեալ հերձուածօղքն. որք ասէին մի գոլ զծ. բայց ըստ կերպի մարդկային մարմնոյ ձևացեալ: Որոց ընդդէմ ասէ եսայի. ո՞ւմ նմանեցուցէք զտէր. և որո՞ւմ նմանուԹեան նմանեցուցէք զնա: 40. 18: պե էրե. 17. վէմ հաւատոյ:

ԿռապաշտուԹիւնն է մեծագոյն մեղք. զի բառնայ զպատիւն ա. և հաւասարէ զստեղծուածն ստեղծողին: Քանզի ԹԷ վը սակաւ ’ի յափշտակուԹեան գողուԹեանն՝ զոր առնէ մարդ. արժանի է մահու, կամ արտաքսելոյ. ո՞րչափ և աւաւել մեծագոյն պատժոյ արժանի է, որ յափշտակէ զպատիւն ա: Քանզի նա է սկիզբն և

վախճան մեղաց: որպէս ասի. Իմաստ. ԺԲ.12. Ոչէրբն պոռնկութեան հնարագիտութիւն աղտոյն է. և գիտել նոցա ապականութիւն չէնապ:

Եւ գիտելի է, զի որչափ զպաշտօնն այ անարգագոյն սուրբ ածուածոյ ատան, այնչափ մեծագոյն մեղանչեն. որպէս ցուցանի հատ. ա. 23: փոխեցին զիշատա անեղծին այ՝ ի նմանութիւն պատկերի եղծանելի մարդոյ, և ընչնոց. և այլն: Յորոյ մեկնութեանն ասէ ամբրոսիոս. ո՞րչափ էր յիմարութիւն կռապաշտիցն. առաւել պատուեալ լինէր պատկէն՝ քան Թէ նախատիպն. և մեռեալքն, քան կենդանիքն: որպէս ասի: ատղ. ճԵ. 20. փոխեցին զիշատա իւրեանց՝ ի նմանութիւն ուշնոյ խոպոխէրի: Քանզի առաւել նախատելի է պաշտել զնմանն, քան զորինն: Եւ օգոստինոս ասէ՝ի գիրս ճշմարիտ կրօնից, Թէ սոկրատէս սպանեալ եղև վասն ոչ պագանելոյ երկիր կռոցն՝ ասելով. դիւրաերկիրպագից չանն, որ գործ է բնութեան, քան Թէ կռոց. զի պատճառն է պատուականագոյն քան զպատճառելին:

Դարձեալ անիծեալ և նախատելի է, որ երկրպագանէ խոնարհագունին քան զինքն. քանզի ասի. Բ. Օրէն. իԵ.15. Անիծեալ լիցի հարկ՝ որ արուագէ զօրէաւլ՝ և ֆուլածոյս: Դարձեալ, է նախատելի. որպէս ասի. Իմաստ. ԺԳ.18. Աղաչէ՝ և ոչ ամաչէ՝ վասն հեռոյ զՔեռեալն. և վասն՝ի ընչնուհս հատանելոյ՝ պատկուելոյն համէ: * Եւ եսայ. խԳ. 15. Զէայսն զոր եհատ, ՚ի հեռոյն արուր պատ, և էրհրեպագ նմա: տես գԼ. ԺԳ. Յաղագս սխալման նոցա՝ որք զատեղծուածս ածս ասացին: ՚ի գիրք Աւաքինութեանց: երես. 70. երկրորդ անգամ տպեալ ՚ի վենետիկ. 1772: էս պեպուհէ վերջուհն էլ պես նուհմոյ. 4:

Հայոց: Հոր Աշ վասն երր ոչ տօնեմք որպէս գետի և Հոգւոյն Սրբոյ: Պապասխան: Նախ զայս ասեմք և այլն: Դարձեալ զի Հայր (ՅՀ) մարմնով (այսինքն որ Հիսուս Նաս Նէրպով էրՀէ) ոչ երևեցաւ որպէս բանն (այսինքն Ուրէն ՅՀ) մարմնացեալ. կամ որպէս Հոգին Սուրբ Աշաւնակերպ (Ա՛պ. 3. 16.) և հրաձև (Գոչ. 2. 3.) տես երես. 525. ՚ի Գրիգոր Տաթևացւոյ Հարցմանց գիրք

Յաղագս ընչ պէտք՝ և ոչպէս պարտիմ

Նմանել զԳոլն Աշ ամենատուրբ էությեն:

Քանզի Հոգին Աշ վասն երր ոչ տօնեմք որպէս գետի և Հոգւոյն Սրբոյ: Պատասխան: Նախ զայս ասեմք և այլն: Դարձեալ զի Հայր (ՅՀ) մարմնով (այսինքն որ Հիսուս Նաս Նէրպով էրՀէ) ոչ երևեցաւ որպէս բանն (այսինքն Ուրէն ՅՀ) մարմնացեալ. կամ որպէս Հոգին Սուրբ Աշաւնակերպ (Ա՛պ. 3. 16.) և հրաձև (Գոչ. 2. 3.) տես երես. 525. ՚ի Գրիգոր Տաթևացւոյ Հարցմանց գիրք

Քանզի Հոգին Աշ հարկաբար համարին՝ իբր Թէ ՅՀ կերպարանս ունի, կամ զձև. որ մեծապէս մեղանչէ Աշ, Եթէ զայս մտածէ: վասն զի Եթէ ՅՀ կերպս ունի. ապա ՚ի մասանց հիՀ՞ բաղկացեալ. մասունք ՚ի բաղադրութենէ, և բաղադրութիւն առաջին և վերջին. որպէս մարդ ՚ի նիւթոյ և ՚ի տեսակէ. որ ենԹակայ լինի սահմանի և ատորձգութեան. և քանակաւ որոշեալ. և ընդ ժամանակաւ պարագրեալ.

զոր քան լիցի մի՛ ի սոցունց մտաբերել յՅՅ: Զի թէպէտ երանելին Մովսէս՝ հակզբան արարչագործութեան ԱՅ հաստատէ, թէ՛ ի սկզբանէ արար Աստուած զերկինս և զերկիր, և այլն՝ ի կարգին. և յետոյ թէ՝ ասաց ՅՅ արասցուք մարդ ըստ պատկերի մերում, և ըստ նմանութեան, և այլն ծննդ. 1.26: Եւ այսու ոչ իմանի զԱՅ կերպարանս ունել. այլ զի նախ՝ զերրորդութիւն սքբ կամի յայտնել յոգնակի բայիւն՝ յասելն արասցուք. կամ ըստ այնմ, յասելն՝ թէ, եկայք իջցուք և խառնեսցուք զլեզուս նց: Եւ այլ յաճախ են յոյժ՛ ի Սբ գիրս վկայութիւնք առ ամենասուրբ երրորդութեան, զոր մեք առ անհատատութեան ներհակաց զանցարարաք բացատրելն: . . . .

Իսկ ըստ պատկերի և ըստ նմանութեան ասին՝ ոչ իմանի ԱՅ կերպարանս ունիլն, այլ՝ զի բազմից բանն՛ ի սքբ Գիրս օրինակաւ և նմանութեամբ առնանի՝ առ՛ ի դիւրին իմացուցանել զիմաստսն, կամ զիմս բանիցն: Զօրօրինակ զմարդն ասեմք առիւծ հաւեմատութեամբ՝ վե արիութեան. զոտկտն՝ եշ. զխորամանկն՝ օձ. զվհատին՝ աղաւնի. զպարկեշտն՝ տատրակ. զանմեղն՝ գառն, և այլն. ըստ այսմ և զԱՅ ասեմք զեմ օրինակաւ և հաւեմատութեամբ. որպ տեսանի՛ ի սբ տառին: Զի յաճախ են յոյժ, ուր ասի, ԱԼՈՓ ԱՅ. ձեռ Տն. 1. թագ. 5. 6. 7: կամ բազուկ Տն ԵԽԽ. 40.10: և մատն ԱՅ, ելք. 8. 19: Ղող. 8. 4: Ղս—. 11. 20: և այլն. և այլ մասունք մարդկային մարմնոյ ասին զԱՅ, ոչ գոյացաբար, կամ պատահաբար, այլ հաւեմատութեամբ՝ ըստ այնմ թէ, աչք Տն՛ ի վր երկիւղածց. և ականջք նր՛ ի վր աղօթից նց: երեսք Տն՛ ի վր չարագործց սատակել զյիշատակս նց. 1. պետ. 3. 12: և այլն: Եւ քե ասէ մատամբն ԱՅ հանեմ զդևս: Զի մատն և ձեռն, կամ բազուկն և աջն՝ մանաւանդ զկարողութի և զօրութիւն նշանակեն, որ իբր արարողական և պաշտպանական գործիք են մարդոյ. ոպ և ասի՝ ձեռ քո արարին և ստեղծին զիս. ըստ այսմ և այլ ամ մասունքն հաւեմատութեամբ զանազան՝ և բազում նշանակութիւս ունին, զոր ոչէ աստէն մեզ տեղի բացատրելոյ. մարթին խնդրողքն ուսանիլ՛ ի սբ Վարդապետաց:

Յաղագս ըէ չէտէր էմանամէ զՏն ԱՅ.

և ըէ ոչպէս յէրկէելի ապրածոցս ճանաչին
անէլհոյնէն նուրն անսահման սքբ էութեան:

Այլ թէպէտ բազում օրինակք և նմանութիւնք առ բերին առ ՅՅ, և առ Տէրն մեր, հաւեմատութեամբ. բայց այսչափս շատ լիցի աստէն՝ առ՛ ի գիտել թէ մարդն ոչ գոյացաբար, այլ՝ հաւեմատութեամբ ասի ունիլ զԱՅ նմանութիւն: Վե զի ՅՅային ինքնագոյ՝

անեղ՝ պարզ և անմահ էուԹիւնն, գոլով անմատոյց, անբովանդակելի և անստուեր Լոյս, բոլորովին Հոգի՛ Ֆ և չունչ Թափանցիկ՝ ԹեԹև, անօսր, ազդու և սուր քան զամ իմանալի և աննիւԹ էակս. ոպ և Տէրն իսկ ասէ, Հոգի՛ Ֆ Ըն և երկրպագուածծ նորա պարտէ Հոգւով, և ճշմարտուԹեամբ երկրպագնել. Յօհ. 4: 24: . . . .

Յաղագս ընէ վերջ Տուրն Նմանի ԱՅ.

Արդ՝ ուրեմն յասացելոցս յայտնապէս երևի, որ ԱՅ ոչ լինի ասել՝ ԹԷ կերպարանս ունի. բայց մարդն՝ որ ասի ըստ պատկերի և ըստնմանուԹեան ԱՅ արարած, այս Ֆ համեմատուԹեամբ, և ոչ իսկապէս, յայտե և՛ի վեր՝ն: Քանզի ամենաբարին Աստուած իւր անհուն գԹուԹեամբն կամեցաւ հաղորդս առնել զոք յարարածոց իւրում անբաւ բարուԹեան, արար զմարդն. ըստ կարի և չափու մարդկային բնուԹեան, զամ բարուԹիւնս և կատարելուԹիւնս՝ զորս ունի Ամենաբարին անսահմանօրէն՝ շնորհեաց և մարդոյն սահմանօրէն: Ոպ զի Ըն գոլով ամենաքաջ, արար զմարդն քաջ. գոլով ամենիմաստ՝ արար զմարդն իմաստուն. գոլով ամենասէր, արար զմարդն սիրօղ. գոլով ամենագԹած, զմարդն արար գԹած. գոլով ամենակարօղ, զմարդն արար կարօղ. գոլով ինքնիշխան ամենիշխան, արար զմարդն անձնիշխան և իշխան՛ի վր՛ երկրի. և այլն:

Եւ ևս ունելով զեակից՝ անմահ և աննիւԹական Հոգին Սբ. և զմարդոյն շնորհեաց անմահ, աննիւԹ՝ և բանական Հոգի. որով մարդն առաւել նմանի ԱՅ, զի պարզ և պստուական մասն Ֆ էուԹեան մարդոյ: . . .

Յաղագս ընէ ո՞չ ապագա-
էնէ ապ- ջէս էնէչապէնոյս
լինի, փոխ էնէ ապ-ապէնո-ընեսմբ:

Վասն զի բիւրաւորք են Յազգիս մերում, որք տակաւին չԷԹանոսամիտ կարծեօք համարին զԱՅ կերպարանս ունիլ, կամ զձև. որ ոչ յաննշանից և եԹ, այլև յերևելի արանց յոգունք (Քպ-Ֆ) են, զոր յականէ գիտեմք՝ յայս մոլար միտս. զոր՛ի լսելն իմ ոչԷդոյն ինչ մեղադիրս լինիմ մեր ժառանգաւորացն: փոխանակ զի զանուսից լուսաւորել միտս յար հաւատոյն ոչ ջամիտ վարդապետուԹեամբ, որ անտարակոյս լինի առիԹ և՛ի բարեգործուԹիւն բերիլ յաժարուԹեամբ յոգունց. սովորեն ուսուցանել միշտ՝ տուք և տացի ձեզ Ղ-ա-. 6. 48: և ԹԷ երանի ողորմածաց. զի նոքա ողորմուԹիւն գտցեն, Մ-պ. 5. 7: և այլն: Որ յիրաւի ճշմարիտ Ֆ՝ և մեծ բարեգործուԹիւն Ֆ՛ գԹածուԹիւնն. բայց գործ առանց հաւատոյ մեռեալ

է . ասէ ԱԲ Առաքեալն Յակ . 2.17: Եւ կամ զիա՞րդ կարես հընձել , ուր նախ ոչ սերմանեցեր . զի ՚ի փշոյ մի հեհ կաւիս կհեել զխաղող . և ՚ի տատասկէ քաղել զթուզ Մաթ .7.16: ներհակ Տ՚ն բանի . և այլն տես երես . ձէ—ղդ : ևս . ձդ—ձզ . ՚իպատմուէ Աբրահամու կաթո- ղիկոսին Նաղրշահ Աղքայիւն տպեալ ՚ի կալկաթայ .1796:

Ոյոց ՁԾ աղխուհիս այսուիէ հուսացայց զսէրս անհատուպէցն . զէ Ջ՛ ծաճէսյէ ՚է նա լուսաւորութիւն աւետչանի ֆաւտայն հնի ոչ է պատչէր անէնհութին ՁՅ : 2. Կորնթացւոց . 4. 4:

Յունականն զդերանունն ոյոց՝ դնէ նէրգոյական հոլով յոյս և այնպէս ունի լատինն . գուցէ վե այսր ոսկան յիւր տպագիրն եղ՝ նոյոց , զն տառն իբր նախդիր յաւելեալ : Ասկայն յինչ հոլով և առցի , յարաբերութիւն ունի ընդ բառին անհատպէցն . ուստի բազում մեկնիչք մի հոլովով բացատրեն զերկոսին . ՁՅ որոց անհատատիկ . և ասորին դնէ , այնոցիկ որոց ՁԾ աշխարհիս այսորիկ կուրացոյց զմիտս . կամ ըստ այլոց , յորս անհատատս : Եւ զի այս դերանուն յարաբերէ և զբառն հոլովելոցն , որ յանցեալ տան , նմին իրի մեր թարգ- մանիչս համաձայնելով զհոլովն , եղ ոյոց : Իմաստքն են , յիրաւի այնոցիկ որք կորստականքն են , ծածկեալ է ծանօթութիւն աւետա- րանին . զի ՁԾ աշխարհիս այսորիկ կուրացոյց զսիրտս , կամ ըստ յունականին՝ զմիտս նոցա , անհատպէցն , ՁՅ այնու զի անհատատք են , կամ զի զլանան Ձյ զհատանութիւն իւրեանց : Այսպէս բացատրէ ոսկեբերան , և նոյնպէս թարգմանէ ասորին և արաբացին , ՁՅ զի ոչ հատատան :

ԱՁ աղխուհիս . . . . Ապա առաբել հատարակաց և ընտանի մեկնութիւն է՝ ՁԾ աշխարհիս իմանալ զսատանայ . որ և կոչեցաւ իշխան աշխարհիս այսորիկ . յովհ . ժբ . 31: ժդ . 30: և ինքն պարծէր առ քս՝ թէ ինքեան տուեալ է տէրութիւն աշխարհի . ղուկ . դ . 6: ոյոյ և պաշտօնեայ դևքն կոչին իշխանութիւնք , և աշխարհակալք խաւարիս այսորիկ : Եփես . զ .12: ՚ի սոյն միտս առնուն բազումք ՚ի յունաց , ընդ որս և ՍԲն կհւրեղ , ՚ի սկիզբն հակաՁառութեանն ընդդէմ յուլիանոսի . յիշէ նաև տէրտուղիանոս , և օգոստինոս . և որպէս ակնարկէ պեղագեան մեկնիչն , ոչինչ ընդդէմ էր այլոց վարդապետաց ևս հաւանել ընդ այս մեկնութիւն . բայց զդուշանային՝ զի մի՛ ըստ աղանդոյն մանիքեցւոց իմանայցի , ՁԾ աշխարհիս ասել զսատանայ՝ իբրև արարիչ գոլ նիւթական արարածոց երկրի :

Հարազատութիւն այսր նշանակութեան այնու իսկ յայտնի է , զի ըստ սովորական ոճոյ գրոց՝ այս աղխուհս- նշանակին մարդիկ

երկրասէրք, որք զաշխարհին և երէց գիտեն և խնդրեն. կամ, իմանալ օէր երկրաւորաց, ապականութիւն և չարութիւն մարդկան, որք բազում մասամբք լցեալ են զաշխարհս։ յովհ. ԺԲ. 27։ ԺԵ. 18. 19։ ԺԶ. 8. 20։ ԺԷ. 14. 25։ Ա յսպիսի աշխարհի ՃԾ կոչի սատանայ, զի նա ստեղծ զչարութիւն մարդկան, և իբրև գերիս ծառայեցուցանէ զնա իւրոյն կամաց։ Եւ դարձեալ ըստ ոմանց, նաև նիւթական աշխարհիս ՃԾ կոչի սատանայ, կամ ըստ համարման անհաւատից՝ որք իբր այ պաշտօն տանին նմա, և ամ կռամոլութիւնք ՚ի պատիւ նորա դառնային. և կամ ըստ կիրառութեան նիւթոց ինչ աշխարհի. զորս յայ Թոյլ տալոյն բազում անգամ ՚ի վնաս մարդկան ՚ի կիր առնու սատանայ. ըստ որում իմացան ոմանք զբան հովհ. Ը. 20։ Զի ընդունայնութեան արարածքն հնազանդեցան. տես անդ։

Արդ՝ այսր չար աստուածոյ կուրացուցանելն զմիտս անհաւատից՝ ինքնին յայտնի է. զի ՚ի բնէ ատեցօղ գոլով ճշմարտութեան, խաւարաբաւ անհաւատութեան և ախտից ընդ զմիտս անհաւանից, պատրանօք և մոլար գիտութեամբ որոշելով զնոսա յաւետարանէն. Ոչպէս պէ՞ տգ ծաւգեսցէ ՚ի նոսա լուսաւորութիւն։ ՚ի վերայ սատանայի առեալ, ոչպէս պէին պատճառական է. այլ վասն այնորիկ կուրացուցանէ զմիտս անհաւատից, որպէս զի առնեւին զրկեսցեն ՚ի լուսոյ աւետարանին. և ուր ՚ի հին օրէնսն՝ մովսէս արկաւ զքօղն ՚ի ծածկել զլոյս օրինացն, աստ ՚ի նորումս սատանայ արկանէ զմտօք անհաւատից զծածկոյթ կուրութեան։ ՚Իսկ ՚ի վեր ճշմարտին այ առեալ զկուրացուցանելն, ոչպէս պէին լոկ հետևողական է. այլ Թոյլ ետ ՃԾ կուրանալ անհաւատից. որում զհետ գայ՝ զի լոյս աւետարանին չծագէ ՚ի սիրտս նոցա առ ՚ի հաւատալ։

Ասելն, լուսաւորութիւն աւետարանի ֆառացին էնէ, իմանի՝ լուսաւոր զօրութիւնն կամ ճշմարտութիւնն՝ որ գոյ յաւետարանն. փառաւոր քարոզութիւն աւետարանին քնի, կամ աւետարանին՝ որ է փառք քնի. զի ՚ի քարոզութենէ աւետարանին հուշակին (ողջմածութիւն այ, էլէութիւն ձեղաւոյս և) պարտչելի գործք քնի, վարդապետութիւնն, մահ, և յարութիւն, համբարձումն, երկնաւոր թագաւորութիւնն, դատաւորութիւնն, և այլն ամ որովք փառաւորի քս։ . . .

Ոչ է պատչէ անէլանութիւն այ։ Յունաց սովորական օրինակն, աստրին և լատինն չունին զբառն անէլանութիւն. բայց գոյ յայլ ձեռագիրս յունաց և յարաբացին. ոմանք կարծիս առին՝ ՚ի հողմածութենն։ Ակայն չէ աւելորդ՝ և յայսմ տեզուոջ. զի գեղեցիկ բացատրէ՝ Թէ բնութեամբ աներևոյթն ած՝ ՚ի քս երևեալ նայ մեզ իբր ՚ի պատկերի։

Իսկ զքս պատչէր ասել այ, իմանի նախ՝ ըստ ածային բնութեան, յորում իբրև որդի ծնեալ յայ հօրէ, համաբուն և ամենակատար

նմանուհեամբ երևեցուցանէ զՀօրն խակուհիւն և զբովանդակ ածուհեն կատարելուհիւն: Իմանի երկրորդ՝ ըստ մարդկուհեանն, և ըստ պաշտաման միջնորդի, որոյ առաջին գործ էր յայտնել մարդկան զհայր իւր: Ան ամ զոր ասար և ուսոյց քե, երևեցոյց աշխարհի զայ զօրուհիւնն, զիմաստուհիւնն, զբարուհիւն, և զսրբուհիւն. որով ածծ հայր և ամ ածայինքն՝ որք ինքնին անտեսանելի էին, ըստ իրաց ինչ երևելի եղեն 'ի տնօրէնուհեանն քե. ուստի պատկեր եղև այ ոչ միայն ըստ ներքին և էական նմանուհեանն, այլև ըստ արտաքին երևեցուցանելոյն առ մարդիկ, որ և նախ եցոյց զինքն առաքելոց, և ապա նոցա քարոզուհեամբն՝ ամ աշակերտելոց աւետարանին:

Եւ վերջին յաւելուածովս զեկուցանէ առաքեալն, թէ բովանդակ լուսաւորուհիւն աւետարանին՝ զորմէ ցայս վայր խօսէր, իջանէ 'ի հօրէն լուսոյ. վե զի հաւատացեալ աշխարհ ընկալաւ զլոյն յառաքելոց, առաքեալք 'ի քե, և քե յայ հօրէ՝ իբրև պատկեր 'ի նախատիպէ: Եւ դարձեալ, ըստ ոսկեբերանին՝ զի մի կարծիցէ անհաւատն կամ հրէայն, թէ անծանօթ գոլով քե, կարիցէ ճշմարտուհեամբ ճանաչել զածծ, 'ի մէջ էած զբան պատկերին. ցուցանել թէ որք քե փառացն անընդունակք են, չճանաչեն բնաւ զածծ հայր, որ 'ի նմայն երևի. օրպէս և աէրն ասէր առ հրէայս. յովհան. ը.19. * ԱՀ զիս գիտէք, և ոչ զհայրն իմ. եթէ զիս գիտէիք, և զհայրն իմ թերևս գիտէիք: || Եւ աիրելի աշակերտն երկրորդէ. ա. յովհ. բ.23: * Ամենայն որ ուրանայ զորդի, և ոչ զհայր ընդունի: ||

Ապա յաստացելոցս ամէնզէ իմաստք բնաբանիս ըստ ընտրելագոյն մեկնուհեան՝ այս են: Լուսաւոր յայտնուհիւն աւետարանին՝ միայն առ կորստականն ծածկեալ կայ. զորոց զմիտս կուրացոյց սատանայ իշխանն մեղանչական աշխարհիս՝ սակս նոցա անհաւանուհեանն. և արդեօք զի նոցա խստասրտուհեամբ մի' ծանօթացի նոցա գիտուհիւն հաւատոց աւետարանին՝ յորում փառաւորի քե. և անծանօթ մնալով քե՝ որք ճշդիւիս պատկեր աներևուհին այ, բնաւ անկոյս մնայցեն 'ի ճշմարիտ ածածանօթուհենէ:

Ոչ է պատչէր անէրևուհին այ, անդրանիկ ամենայն արարծոց:

Կողոսացւոց. 1. 15:

Սկսանի քարձրացուցանել զերախտիս փրկուհեանն 'ի գերազանցուհենէ անսի փրկողին քե. և յայսմ երկայնէ զբանն մինչև 'ի. 22. ատենն. առ'ի հաստատել թէ քե միայն վճարեցաւ, և վճարելոց է ամ ինչ մեր. և առանց նորա ոչ օրէնք մովսեսի զօրեն ինչ, և ոչ հրեշտակք. որով յորմատոց խլեալ կործանին հակառակաճայն

ուսմունք ասուտ քարոզչայց, որք պղտորել ջանային զյստակ հաւատոց կողոսացւոց։

Ու է պատկէր։ Քե Կ ճգրիտ պատկեր երևեցուցիչ անէլհուսին այց հօր՝ որ աներևելի Կ կամ անտեսանելի ըստ էուհեանն · որ ոչ մարմնոյ աչաց տեսանի՝ թէև սրատեսագոյն իցէ, և ոչ մտաց բանաւորաց իմանի բնապէս։ Բնաբանս ըստ երկու եղանակի յարմարի՝ ի քե · ամանք առնուն ըստ մարդեղութեանն կամ ըստ մարդկային բնութեան նկատեալ · այսինքն մարդն յե քե եղև առ մեզ երևելի պատկեր աներևութիւն այ, ցուցանելով յիւրում մեծութեան և՝ ի գործս՝ զբնութիւն, զզօրութիւն և զկամս այ հօր, գործելով զամ ինչ զհօրն · յորոց յայտնապէս տեսանիւր՝ թէ ած Կ՝ ի նմա, և գործէ իւրական ածային զօրութեամբ · և միով բանիւ, որպէս արև՝ ի ջուր նշմարի, նոյնպէս ած պայծառ երևեցաւ՝ ի մարդն քե, թէ որչափ իմաստուն Կ, հզօր, արդար, և բարի։ ՝ի սոյն միտս իմանան բազումք զասելն տեառն · Յովհաննու · ժդ · 9—12։ * Ասէ ցնա յե · այսչափ ժամանակս ընդ ձեզ եմ, և ո՞չ ծանեար զիս փիլիպպէ · որ ետես զիս՝ եսես զհայրն · և դու զիա՞րդ ասես՝ երթ ցոյց մեզ զհայր։ * Ո՞չ հաւատաս՝ երթ ես ՝ի հայր, և հայր յիս Կ · զբանս զոր ես խօսիմ ընդ ձեզ, ոչ երթ յանձնէ ինչ խօսիմ, այլ հայրն՝ որ յիս բնակեալ Կ, նա գործէ զգործսն։ * Հաւատայք ինձ, երթ ես ՝ի հայր՝ և հայր յիս։ * Ապա թէ ոչ՝ գոնէ վե գործոցն հաւատացէք ինձ։ և այլն։ փեռ էլեռ · 75—78. և 738. ՝ի Մէյնուխի թղթոյ Պօղոսի Հայոց · Բ. պեռալ՝ի վէնէտիկ · 1811։

Այլ թռչասուին յասէպենէց՝ անեղծի և անէլհուսի,
ոչն այ հեռ և պոպի- յասէպեանս յասէպենէց,
ոչն։ Ի · Տիմոթէոսի · 1 · 17։

՝ի հիացումն ըմբռնեալ այ անճառ մարդասիրութեանն՝ ի փրկել զմարդիկ քսիւ, զաղաղակ սրտին ամբառնայ՝ ի փառաստրութիւն այ՝ երբև՝ ի բերանոյ ամ հաւատացելոց · զի որպէս՝ ի վայելել զշնորհան եղև առաջին և օրինակ այլոց, լիցի և՝ ի գոհաբանութեանն։ Ըստ կարգի բանին առ հայրն ած հային դէմքն · զի մի՛ ասէ ոսկեբերան՝ որդւոյն այ տալով զողորմութեանն շնորհս, կարծեսցի զրկել զհայր՝ ի բարերարութենէն · սակայն ըստ ներքին մտաց՝ հասարակաբար բոլոր ածութեան պատուհասին ասացեալքն · որպէս և ոսկեբերան ցուցանէ՝ ի մեկնելն։ · · ·

Անեղծի և անէլհուսի։ Երկոքին այս դարձեալ խոհր դնեն ընդ երկրաւոր իրս, որք եղծականք են բնութեամբ և գործովք, այլև երևելիք ոչ միայն ըստ մարմնոյ՝ այլև արտաքին առերևոյթ շքեղութեամբ։ Իսկ ած՝ բնութեամբ և իշխանութեամբ

անեղծանելի, անմահ, անայլայլելի. և աներևոյթ, կամ անտեսանելի, ոչ միայն բնութեամբ անմարմին գոլով, և Իւրեամբ անըմբռնելի յարարածոց, այլև զի փառք մեծվայելչութեան նորա աներևակ են, ծածկեալ յամի և յամ ուրեք:

Ո՛ որ միայն ունի կանհատութիւն, բնաւէալ՝ է լոյս անհատոյց. զոր ոչ ոք եպես՝ է մարդկանէ, և ոչ պեսանել կարօղէ. ոլոր պատիւ և կօրութիւն յաւեպեանս. ամէն: 1. Տիմոթէոսի. 6,16:

Զո՛ր ոչ ոք եպես՝ է մարդկանէ. (մի օրինն. ոչ ոք՝ է մարդկանէ եպես:) Թէպէտև ասացաւ՝ է գիրս բազում անգամ երևեալ այառ նահապետս և առ մարգարէս, սակայն տեսլեամբ, առակաւ, և արտաքին ցուցակօք. բայց գոյիւ՝ է բնութեանն ոչ ոք՝ է մահկանացու մարդկանէ ետես զնա, ըստ որում սբն յովհաննէս ասէ. ա.18: ա. Ընկ. դ.12: և քն ինքնին սահմանաւ ասաց. * Իբրև ոչ եթէ զհայր ուրուք տեսեալ ունէ. եթէ ոչ՝ որ էն յայ, նա ետես զհայր: || Յովհ. զ. 46: ՚ի վերայ այսր յաւելու առաքեալս. և ոչ պեսանել կարօղ է. զի մի՛ ոք կարծեսցէ՝ թէ արդեամբք ոչ վիճակեցաւ մարդոյ ումեք տեսանել զնա խոկութեամբն, բայց թերևս գոյ կարողութիւն տեսանելոյ: Ո՛չ այդպէս ասէ. վասն այն ոչ ոք ետես մինչև ցայժմ, վե զի ոչ ոք կարօղէ. և որք զբիբս մտացն՝ է նա յաւել կամիցի, առաւել և յաղթահարեալ՝ է պայծառութիւնէն՝ շլանայ, և այլ ընդ այլոյ տեսանէ:

Ո՛ւստ պատիւ և կօրութիւն յաւեպեանս, ամէն: (՚ի մի օրինն. չէիք ամէն.) Աստրին և լատինն փոխանակ կօրութեան դնեն՝ իշխանութիւն. բայց յունականն առաւել կօրութիւն նշանակէ. և զբառն յաւեպեանս ածական ունի յոյնն, որպէս և լատինն և արաբացին՝ ՚ի յաւիտենական. իսկ ասորին՝ յաւիտեանս յաւիտենից: Յամենեսին մի իմաստք են:

Արդ ասէ. սա ինքն է՝ ոլոր ծառայեմքն, և որ հատուցանօղ է՝ մեզ գործոց յիւրում ժամանակի. և Թէպէտ ըստ իսկութեանն անմատչելի ծածկեալ է՝ ի մարդկանէ անտեսութեամբ, բայց ահաւոր մեծութիւն նորա և անճառ բարերարութիւնն տայ խոստովանել, թէ նմա միայնոյ վայել է՝ պատիւ և կօրութիւն կամ իշխանութիւն՝ ոչ առժամանակեայ, այլ մշտնջենաւոր՝ ի բոլոր դարս և յամ արարածոց: կամ իբրև ըղձական իմանի. անհաս մեծութեանն՝ այ ոչ զքննութիւն պարտիմք մատուցանել, այլ հաւատովք և պաշտամամբ խոստովանել զփառս նորա և զանվախճան կօրութիւնն. անհասութեամբս մերով պատուեսցուք զնա, և զտէրութիւնն բարձրացուսցուք յաւիտեան. զոր և կնքէ սովորական ամենիւն: Զոր յառաջին գլխին. 17. համառօտիւք ասաց, * Այլ Թագաւորին յաւիտենից՝ անեղծի և աներևութի, միոյն՝ այ

փառք և պատիւ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն, || աստ յերկու տունս ընդ արձակեաց առաքեալն. կամելով ասէ ոսկեբերան, ցուցանել Թէ զորպիսի ոք վկայ կոչեաց ՚ի կատարումն պատուիրանին. որպէս զի վկային մեծվայելչութեամբն պատկառեցուսցէ զտիմոթէոս: Եւ այս Ի դարձեալ ապացոյց ըլլոլոլդ՝ յանքննութենէն ՁՅ առեալ, տալ հաւանութիւն Թէ որոյ բնութիւն անքննելի Է ՚ի մարդկանէ, նորին և խորհուրդք և դատաստանք և հատուցմունք ոչ գան ՚ի չափ մտաց. զիա՛ր ինքն քննէ, այլ ոչ յաւմեքէ քննի. չափէ զՅՄ ժամանակաւ և Թուով, և ՚ի մարդկանէ զխոնարհ խոստովանութիւն և եԹէ փառաց իւրոց պահանջէ:

Իսկ Թէ յինչ միտս խօսի առաքեալս՝ ոչ տեսեալ մարդոյ ուրուք զՅԾ, և ոչ կարօղ տեսանելոյ, ոմանք առնուն՝ ըստ մարմնոյ աչացն, զգալի տեսողութեամբ: Քայց ոչ ՚ի դէպ Է առ տեղեաւս. վե զի սոսկ անտեսութիւն մարմնոյ աչացն հատարակ գոլով առ անմարմինն Էակս, այլև յանգոյն մարմնաւորս, որպէս յօդն, ոչ յայտարարօղ ինչ Է ՁՅ անզուգական մեծութեանն, զոր ցուցանել կամի աստանօր առաքեալն: Այլ իմանան ըստ հասողական կամ բովանդակիչ տեսութեան, իմանալով զՅԾ որչափ Է ինքեան ճանաչելի: Այսմ ոչ հաւանին ոմանք, պատճառելով Թէ ըստ բովանդակ հասողութեանն նաև հրեշտակացն անգամ անտես Է ՅԾ. իսկ աստ առ մարդիկ ասէ զանտեսութիւնն: Սակայն չէք այդմ խղճել. վե զի զմարդ յիշելով ոչ արտաքս Թողու զհրեշտակս:

Այլ ոմանք բացատրեն ըստ տեսութեան մտաց, բնաւորզ զօրութեամբն ճանաչել զՅԾ որպէս Էն յիւրում բնութեանն՝ Թէպէտ և ոչ բովանդակապէս. զի ըստ այսմ անտեսանելի Է համօրէն արարածական մտաց, հրեշտակի և մարդոյ:

Քայց սովորական իմաստք յունաց, և բազմաց լատինացւոց առնուն զբնաբանս ՚ի վէր պայծառ կամ դէմյանդիման տեսութեանն ՁՅ մտօք՝ զօրացեալ գերբնական լուսով: Զայսպիսի անաղօտ ճանաչումն ՁՅ և ՅԾայնոցն՝ որ ՚ի հանդերձեալ երանութիւնսն խոստացեալ Է արժանաւորաց, ըստ ասելոյն ՚ի. Ա. Հովն. ԺԳ.13. աստանօր ՚ի բաց ատնի չամ մարդկանէ. և ընտրելագոյն իմաստքն են: Արդարև բազում ինչ ՚ի գերազանցութեանց և ՚ի խորհրդոց իւրոց յայտնեաց ՅԾ մարդկան, քայց հաւատովք և անկատար գիտութեամբ փոքր ՚ի շատէ: Իսկ զյայտնի տեսութիւն էութեան նորա ոչ ոք ՚ի մարդկանէ ընկալաւ. և ոչ իսկ կարօղ Է ոք այնպէս տեսանել՝ ցորչափ ՚ի մահկանացու կեանս Է. կարգ նախախնամութեանն ՁՅ ՚ի հանդերձեալ յանմահ կեանս պահեաց զայն տեսութիւն՝ շնորհօք միայն, և ոչ բնաւոր մտացն կորովութեամբ: Այսմ զՀետ գայ, զի եԹէ շնորհօք երևութին էութեանն ՁՅ ոչ Է աստանօր մատչելի, ևս առաւել և ոչ քննողական ճանաչութիւն ՚ի զօրութենէ մտաց,

և յաւէտ ևս հասոզական ճանաչումն նորա անմատոյց է եղական մտաց՝ այժմ և միշտ: Նմին իրի արձակաբար խօսելով, ած ըստ էուԹեանն բանի անտես է, անմատոյց, անհաս, և անճառելի: Տես և զայլ բանս 'ի. ա. հոգն. ժգ. 12: և. բ. հոգն. ժբ. 4: պետ էլէս. 410. և 530—532. 'ի Մէյնուէյէն թղթոց պօղոսէ Հայոց. գ: պոլէաւլ 'ի Վէնէտիկ. 1812:

Այսպէս: ճԺգ. 12. * Կուռք հելլենոսաց ոսկի և արծաթի էին. Հէռագործ էն ոչխարաց Տայկիան:

13. * Բերան ունին՝ և ոչ խօսին. աչս ունին և ոչ պեսանեն:

14. * Ականջս ունին՝ և ոչ լսեն. ունչս ունին՝ և ոչ հոտոտին:

15. * Ձեռս ունին՝ և ոչ շօշափեն, ոտս ունին՝ և ոչ գնան. և ոչ գոյ ձայն 'ի հոգոցս նոցա:

16. * Նման նոցա եղիցին, որ առնուն զսոսա. ամենայն որ յուսան 'ի նոսին:

Այս բան ոչ դնի առաջի ըստ նիւԹականուԹեան կռոցն. որպէս Թէ ասացեալ էր, որք պաշտեն զնոսա՝ լինիցին իբրև զնոսա արձաԹեղէն ինչ կամ ոսկեղէն. այլ ըստ տեսականուԹեան. այսինքն ըստ ունելոյ զբերան՝ և ոչ զխօսիլ, ըստ ունելոյ զունկն և ոչ զլսել, և այլն. յայսմ դնէ զնման լինիլն նոցա, յասելն:

Նման նոցա եղիցին, որ առնուն զնոսա. ամենայն որ յուսան 'ի նոսա: Կամի ասել. որպէս կուռք ունին զբերան և ոչ խօսին, և զաչս և ոչ տեսանեն ևայլն, սոյնպէս են, և սոյնպէս եղիցին եԹէ՛ նոքա որք արարին զայս, և եԹէ՛ նոքա որք պաշտեն զնոյս, և յուսան 'ի նոսին. զի այսպիսիք ԹէպԹ և ունին բերան՝ բայց ոչ զայն խօսին որ է ճշմարտուԹիւն՝ յաստուածոյ տուեալ, կամ որ է օգուտ փրկուԹեան իւրեանց: Ունին և աչս, բայց ոչ տեսանեն զհնարս փրկուԹեան. ունին ականջս՝ բայց ոչ լսեն, այսինքն ոչ առնուն 'ի միտ զբանն Աստուծոյ. ունին ունչս, բայց ոչ հոտոտեն զհոտ զգաստուԹեան վարուց. ունին ձեռս՝ բայց ոչ գործեն զգործս աստուածոյ. ունին ոտս, բայց ոչ գնան 'ի ճանապարհ արքայուԹեան. և ամենևին ոչ գոյ 'ի կռկորդս նոցա բարբառ ի՛ն աստուածային:

Այս եղանակ խօսից հայի և այն զոր ասաց տէրն մեր. * աչք գոն և ոչ տեսանէք, ականջք են և ոչ լսէք ||: (Մարկ ||. 8.18): Որով ոչ ցուցանէ՝ Թէ յիրաւի իրօք ոչ տեսանէին, և ոչ լսէին, այլ Թէ ոչ տեսանէին և ոչ լսէին զոր արժան էր տեսանել և լսել. կամ ոչ տեսանէին և ոչ լսէին ըստ պատշաճաւոր եղանակին:

Փոքր մի այլազգ ևս կարէ մեկնիլ այս բան՝ հայելով յայն Թէ այսպիսիք յինչ արժանի գՂանին. յոր միտ կամի ասել. որք արարին զկուռս, և որք յուսացան 'ի նոսա, արժան է զի ամենևին նման ծոցա լինիցին՝ իբրև անզգայ արձանք. փոխանակ զի ոչ ծանեան

զլինիլ իւրեանց բանաւոր արարած կարգեալ ՚ի ծառայութիւն Աստուծոյ կենդանւոյ, նաև զգոլ իւրեանց պատկեր Աստուծոյ։ Ոստի յորդորելով ասէր պօղոս առ աթենացիս, "թէ * որով հետև ազգք եմք Աստուծոյ, ոչ պարտիմք համարել ոսկւոյ կամ արծաթոյ կամ քարի, որ ՚ի ճարտարութենէ և ՚ի մտաց մարդկան քանդակեալ իցէ, զածականն լինել նմանօղ ||. (Գործ .17. 29)։ Որով և տայ իմանալ՝ թէ ՚ի համարիլ մեր այսպէս՝ ոչ եթէ ազգք ՅՅ, այլ ազգք կռոց լինիմք, և նմանիմք նոցա։

Այս բան հայի և ՚ի վիճակ հանդերձեալ կենաց, յորում հանդերձեալ են հանիլ կռապաշտք կապեալ ձեռօք և ոտիւք ՚ի խաւարն արտաքին. ուր ոչինչ կարասցեն առնել, և ոչինչ արդարացի խօսել, ոչ տեսցեն՝ զոր ախորժեն, և ոչ լուիցեն զոր կամին, և որ ՚ի կարգի, որք և երանելի համարէին զինքեանս՝ եթէ յիրաւի դառնային յարձան անզգայ և զուրկ յամենայն զգայարանաց, զորպիսիս պաշտեցին։

Այսչ ահա վախճանն՝ յոր ունին հասանել որք փոխանակ պաշտելոյ զարարիչ իւրեանց՝ պաշտեն զկուռս. մանաւանդ թէ պատրուակաւ պաշտելոյ զնոսա՝ պաշտեն զախտս իւրեանց. քանզի յայս իսկ մերձին ՚ի պաշտօն նոցա։ * զի սկիզբն պոռնկութեան հնարագիտութիւն "կռոց է, և գիւտք նոցա ապականութիւն կենաց ||. (իմաստութեան .14. 12)։ Ապա թէ ոչ զիարդ հնար էր նոցա բանական և իմացական գոլովք փայտի և քարի, ոսկւոյ և արծաթոյ, իբրև Աստուծոյ պաշտօն մատուցանել, և յուսալ ՚ի նա. * թշուառականք են և ՚ի մեռեալս յոյս նոցա (ասէ իմաստունն .13. 10.) որք համարեցան Աստուածս զձեռագործս մարդկան ||. և ապա ՚ի մանաւորի խօսելով ասէ. * զփայտն խեղաթիւր . . . առեալ (մարդոյ) դրօշեաց մտադիւրութեամբ . . . և պատկերի մարդոյ կամ անասնոյ վատթարի ձշգրտիւ նմանեցոյց զնա . . . և արար նմա տուն ըստ նմին արժանի . . . և գիտէ թէ և իւրում անձին օգնել ոչ կարէ. քանզի պատկերէ . . . վասն ամուսնութեան և որդւոց և ստացուածոց իւրոց մատուցեալ (առաջի նորա) շշինջէ առ անշնչին. աղաչէ և ոչ ամաչէ ||։ Ապա զերկոսին և աս անիծելով ասէ, (14. 8.) * ձեռագործն անիծեալ՝ ինքն և որ արարն զնա. զի նա արար. և սա եղծանելի (գոլով) Աստուած անուանեցաւ . . . (վասն որոյ) գործն (այն) և գործօղն առ հասարակ տանջեսցին ||։

Զսոյն պարտէ իմանալ և զնոցանէ՝ որք ՚ի տեղի կռոց պաշտեն զախտս իւրեանց իբրև զկուռս, մանաւանդ թէ առաւել և քան զկուռս, որով և իշխանն կռոց սատանայ՝ չարաչար տիրէ նոցա, և արձան չարեաց կացուցանէ զնոսա. և առնէ զնոսա նման նոցա, այսինքն փոխարկեալս և խեղդեալս յապականութիւն ախտից՝ զոր պաշտեն. զի պաշտօն ախտից հանէ զմարդն ՚ի մարդկութենէ, և մատնէ յայսպիսի աղէտս։ Արդ յետ առաջի դնելոյ մարգարէին զայսոսիկ՝ ՚ի մէջ

մատուցանէ զայնոսիկ որք պաշտէին զՃշմարիտն Աստուած և յուսային՝ ի նա . այսինքն զորդիսն Իսրայէլի , և զերկիւղածս Աստուծոյ ասելով : պես էյես .195.199.200. ՝Իմբէնուելի՛ն Սաղմոսաց . Հատոր . Ո՛ն . Տպեալ ՝ի վենետիկ Յամի Տ՚ն .1820. և էայոց . տ՛ն .

Մի՛ արասցես քեզ դրօշեալս , և ոչ զամենայն նմանութիւնս՝ որ ինչ է յերկինս ՝ի վեր , և որ ինչ յերկիր ՝ի խոնարհ : Վասն զի գերազանցէ անհուն քան զամենայն արարածս : Զի է անմարմին՝ որ ոչ պարունակի տեղեաւ . այլ պարունակէ զամենայն տեղիս . բարձրագոյն քան զերկինս . խորագոյն քան զանդունդս . երկայնագոյն քան զծով , լայնատարած քան զերկիր *: Եւ զի զամենայն տեսանէ . և ամենայնի կարօղ է . վասնայնորիկ զերկիր բռամբ շրջափակէ . բովանդակն ՝ի յերկրի , և բովանդակն արտաքոյ . և զտեղի ինչ ոչ խափանէ : բոլորովին ՝ի վերոյ քան զաշխարհս ամենակարողութեամբ իւրով . և բոլորովին ՝ի ներքոյ քան զաշխարհս հաստատելովն զնա . բոլորովին ՝ի ներքս՝ տալովն սմա զգոլ , և զգործել . բոլորովին արտաքոյ՝ պահելովն զսա . և ՝ի կողմանս՝ պարունակելովն . շուրջանակի՝ սփռելովն . յամենեսեան է ոչ շփոթեալ . և արտաքոյ ամենեցունց ոչ պարագրեալ . կրէ զամենայն ոչ աշխատեալ՝ բարձրացեալ քան՝ զամենայն , և յոչինչ յեցեալ . առանց աշխատանաց վերախնամէ . առանց ծանրանալոյ ներգործէ . զամենայն ինչ առնէ , զամենայն ունի զամենայն զարդարէ . և ինքն հանդարտ . և անշարժ մնայ :

Արդ՝ ո՞յր ուրուք այսպիսիս նմանեսցի . որպէս և ինքն ասաց եսայեաւ . 40. 18. Ո՞ւմ նմանեցուցիք զիս : Եւ օգոստինոս ասէ . գերազանցէ զամենայն միտս , և թէպէտ իմացեալ լինի , այլ ոչ բնաւ ըմբռնեալ . քանզի իմանամք զաստուածն բարի առանց որակութեան . մեծ առանց քանակութեան . ստեղծօղ և տուիչ ամենայնի առանց կարօտութեան . վերանստեալ առանց կալուածոյ . ներպարուռեալ զամենեքումբք առանց շրջակայութեան . է ամենայն ուրեք առանց տեղւոյ . միշտ յաւիտենական առանց ժամանակի , զամենայն ինչ շարժէ և փոփոխէ առանց իւրոյ փոփոխման : Արդ՝ որքան յիմարուն է առնել պատկեր այնպիսւոյն : և կամ պատկերաց մատուցանել զծածկին պաշտօնն : Տես էյես . 489. հատ . գԼ . բ . Յովսէս ստուգչին հրատանէին . ՝է գէյէ՛ Մոլսբէանց պպռգբեալէյէրբ անգամ ՝է վենետիկ .1773:

---

* Job xi. 7—11. Canst thou by searching find out God ? canst thou find out the Almighty unto perfection? It is as high as heaven ; what canst thou do? deeper than hell; what canst thou know? The measure thereof is longer than the earth, and broader than the sea. If he cut off, and shut up, or gather together, then who can hinder him? For he knoweth vain man: he seeth wickedness also ; will he not then consider it ?

ԱՍՏՈՒԱԾ

1 ՍԿԻԶԲ ԵՒ ԱՅ։

Ասպուաձ է անհուն, էն անշաւելի, [1]հաւասիկ հոմայնէյ, ոչ ոչուն ըստուն, Անչափ զօրութիւն, անհաս գլուխքի, ապէղծահան մըտօք՝ ուչ բնաւ չափէ։

1 Գանգի սկիզբն և աւարտ ամ գիտուխքեց է ածգէպուխքի, նմին իրի և մեր՝ ի գլուխ ամ գիտելեաց կամք եղեն զայ տալ զծանօթութիւն, և զնորին անճառելի անուանէ դոյզն ինչ ճառել։ Ասր անուանս ածն ըստ որում յայտնիչ կամ սահմանիչ այ՝ է անուն անհասանէն. ըստ նարեկ՝՝. Քան պէս. որում չմարթի հասանել ստեղծական մտաց ներքուխքի. ըստ որոյ դիոնեսիոս կոչէ զածն անիւոչ և անանուն, հոմանգաստատն և քաղհանուն. զի զնէր անուանն ուչ ոք գիտաց, այլ զիւր անուանն ինքն միայն գիտէ. ասէ սբ Լուսաւորիչ։ Բայց ըստ որում բաւ, կամ եզր՝ է նշանակիչ կատարելութեանէ այ. որով մարդիկ յայնհայր լեզուս կարդան զարարիչ իւրեանց. իբր զի՝ ածն անուն ուչ է ածային անճառելի բնութեանն յայտնօղ, այլ փառացն. զոր եբրայական անուանս էլ՛ի մեզ հնօր թարգմանի՝ նշանակեալ զածային հզօր զօրութիւնն. ոպ և արաբացւոցն ալլահ։ Իսկ յունական անուանս թէօս, կամ ըստ լատինացւոց պէուս՝ի մեզ նշանակ պէուէչ կամ հէուէչ։ Եւ ահա այս ամ անուանք զածային փառս և եթ յայտ առնեն։ Բայց գոյ և այլ անուն այ. զի մովսէս ասէ առ ածն. եթէ հարցանիցեն զիս, թէ զի՞նչ է անուն նր, զինչ ասացից. ասէ ածն՝ էս եմ ոյ էն. ելք. գ. 13։ Այս անուն ածուստոյց ոչ էն առաւել սեպհական է այ։ Այլ է և անվերծանելի բնական անուանս էլոհեգրեան (եհուահ). զոր այժմ էկարեն վերծանել հրէայք. որում՝ի մերս բարբառ յաւէտ պատասխանէ տաւս է. Թերևս այս էր հնէք քահանայապետին. որով հնքեցին զգերեզման ան. ըստ այնմ * Որ անփակ գրով հաստատեալ քարտէզ հնքի մատանեաւ ||. ղաւ. ոպ մեհնէ և վանական վէպ։ Եբրայեցիք տան անուանս հաւաքեն՝ի սբ գրոց. որք են՝ էլ, էլօհէմ, էլօհէ, (չ֎ էլօահ), աւէաօլ, էլէոն, աւպպայէ, պոնայէ, էահ, էհէէհ, էէհօվահ (կ֎ եհուահ). վերջին երեք աւելի սեպհական են այ։ որպէս և՝ի մեզ անհաղորդական անուանքս ածն, ոչ էն, է։ Թողում զայլ անբաւ ստորոգական և զայլաբանական անուանս այ։ պէս էլէս ոչն՝ի ճէհուչան գիւէլէաց պէպ էլհէուէ՝ի վէնհէպէհ 1818։

---

[1] See Article God, in Calmet's Dictionary of the Holy Bible. See the Theological, Biblical, and Ecclesiastical Dictionary, by John Robinson, D. D. See Newton's Principia, vol. ii. p. 311, edit. 1803. Broughton's Historical Dictionary, vol. i. p. 448. Dr. Adam Clarke's Comment on Genesis, i. 1. See the Biblical and Theological Dictionary, by Richard Watson.

ՂՈՒՄՐԱՅ ՀՈՓ

ԻՄԱՍՊՈՒԲԼԻՆ ՅՈՂՈՄՈՆԻ · ԳԼ· ԺԳ· 1· * Զի ընդունայն էին ամ մարդիկ բնութեամբ յորս էր ածանգիտութիւն: և յերևելի բարութեանցն ոչ կարացին գիտել զայն որ էրն, և ոչ՝ի գործս հայեցեալ ծանեան զՃարտարապետն[1]: 2· * Այլ կամ զհուր, կամ զհողմ, կամ զօդ երագ, կամ զաստեղաց շրջանս, կամ զջրոց բռնութիւնս, կամ զլուսաւորս երկնաւորս՝ զարբանեակս աշխարհի աստուածս համարեցան[2]: 3· * Ընդ որոց թէ ընդ գեղն զուարճացեալք՝ զնոսա աստուածս կարծէցեն, գիտասցեն թէ ո՞րչափ և նոցա տէրն առաւել լաւ է· զի որ գեղեցկութեան արարչապետն է՝ նա հաստատեաց զնոսա: 4· * Ապա թէ ընդ զօրութիւնս և ընդ ազդեցութիւնս զարմանայցեն, իմասցին՝ի նոցանէն՝ ո՞րչափ և ս որ կազմեացն զնոսա առաւել զօրաւոր է: 5· * Զի՝ի մեծութենէ և՝ի գեղեցկութենէ արարածոյն ըստ նմին համեմատութեան և արարչագործն նոցա երևի[3]: 6· * Բայց սակայն տակաւին և նոցա գոյ սակաւ ինչ մեղադրութիւն· զի և նոքա թերևս մոլորեալք խնդրեն զՅծ՝ և կամին գտանել: 7· * Ընդ գործս նորա յածեալ՝ քննեն, և հաւանին տեսլեամբն թէ բարւոք են երևելիքս[4]: 8· * Դարձեալ՝ և նոքա ոչ են ներելիք: 9· * Զի թէ այնչափ կարացին գիտել՝ զի բաւական լինիցին նկատել զաշխարհս· զոցա տէրն զիաւրդ ոչ գտին վաղվաղակի: 10· * Թշուառականք են՝ և՝ի մեռեալս յոյս նոցա· որք համարեցան աստուածս զձեռագործս մարդկան· զոսկի և զարծաթ զՃարտարութեան արուեստ, և զնմանութիւն անասնոց· կամ զքար անպիտան, զձեռագործս նախնեաց[5]:11· * Ապա թէ ոք ատաղձագործ հեւանն՝ զփայտ ինչ գեղեցիկ սղոցեալ՝ քերեցց Ճարտարութեամբ զամ կեղև նորա, և հնարեալ վայելուչ անօթ պիտանի կազմեաց՝ի սպասաւորութիւն կենաց[6]:12· * Եւ զտաշիղ գործոյն՝ի պատրաստութիւն կերակրոյ ծախեալ յագեցաւ· և որ ինչ՝ի նոցանէ անպիտան և խոտան էր: 13· * Զփայտն խեղանթեւր և ոստովք վարակեալ, առեալ դրօշեաց մտադրութեամբ գործոյն իւրոյ, և խելամտութեամբ իմաստութեան տպաւորեաց զնա: Եւ նմանեցոյց զնա պատկերի մարդոյ՝ 14· * կամ անասնոյ վատթարի Ճշգրտեցոյց զնա: Ծեփեաց բռւով, և կարմրացոյց ներկուրաւ զգոյն նորա· և զամ խնդբունդս նորա ծեփեաց հողով: 15· * Եւ արար նմա տուն ըստ նմին արժանի· եդ զնա առ որմ հաստատեալ երկաթով[7],16· * և զգուշացաւ նմա զի մի կործանեսցի: Գիտէ՝ թէ և իւրում անձինն օգնել ոչ կարէ· քանզի է պատկեր՝ և կարօտ է օգնականութեան: 17· * Եւ վասն ամուսնութեան, և որդւոց և ստացուածոց իւրոց՝ մատուցեալ

---

[1] Հռով.1.19.20: [2] 2.Օրէ.4.19: 17.3: [3] Հռով.1.20: [4] Հռով.1.21: [5] Հայտ.18: Իմաս. 14.8:15.15.17: Սաղմ.Երկրորդ տող.113,4: 134.15: [6] Եսա.44.13: Երե.10.3: [7] Եսա.46.7:

ՀԸՀՆՔԷ առ անՀնՀին [1]. 18. * աղաչէ՝ և ոչ ամաչէ: Եւ վասն առողջութեան՝ զապիկարն կարդայ. և վասն կենաց՝ զմեռեալն աղաչէ. և վե՛ւ ի թիկունս հասանելոյ՝ տարակուսելոյն մաղթէ [2]: 19. * Եւ վե՛ւ ճանապարհորդութեան՝ զոր որ և ոտն յոտանէ չկարէ փոխել. և ընչաւէտութեան՝ և գործոց և ձեռաց կորովութեան, յանարգասա-
ւորէն ձեռօք՝ զարգասաւութիւն խնդրէ:

Եսայ ԳԼ. ԽԴ. 8. * Մի՛ զարմանայք և մի՛ պատկառէք. ոչ ապաքէն իսկզբանէ լուարուք՝ և պատմեցի ձեզ: դուք ձեզէն իսկ վկայէք ինձ, թէ գո՞յէ այլ ած բայց հինէն: Եւ յայնժամ իսկ ոչինչ էին ամենեքեան [3]. 9. * որ ստեղծանէին և դրօշէին զսնոտիսն. որ առնէին ըստ ցանկութեան իւրեանց, որք ոչ օգնիցեն նոցա. և վկայք դուք էք նոցա, զի ոչ տեսանեն և ոչ իմանան: Զի ամաչեսցէ [4]. 10. * որ ստեղծանէ ստեղծուածն, և ձուլէ զդրօշեալն յանօգուտ [5]. 11. * և ամենեքին որ հաղորդեսցին նմա: Ա՛յլ ամաչեսցեն ամենեքեան որ ստեղծանեն կուռս, և դրօշեն զանօգուտսն. և ամենեքեան ուստի եղենն՝ ցամաքեցան, խլացեալք ի մարդկանէ: ժողովեսցին ամենեքեան՝ յանդիման կացցեն ի միասին. ամաչեսցեն և յամօթ լիցին առ հասարակ [6]: 12. * Զի թեքեաց հեւան զգործի իւր. ուրագ սրեաց, և կոփեաց նովաւ. դրով գործեաց և դրօշեաց զնա, և զօրութեամբ բազկի իւրոյ կանգնեաց զնա. քաղցիցէ և տկարասցի, և ոչ արբցէ ջուր [7]: 13. * Ընտրեաց հեւան փայտ, չափով կշռեաց զնա՝ և և դրօշեաց ի նմանութիւն պատկերի. դրով կարգեաց զնա, և մածոյց զնա սոսընձով, և արար ի պատկեր առն, և ի զարդ գեղոյ երեսաց՝ մարդոյ. հաստատեաց զնա ի տան իւրում: 14. * Զայն փայտ զոր եհատան. զսարոյն՝ կամ զսաւսն, զկաղնին կամ զԹեղաւշն. զոր տնկեաց տէր՝ և աճեցոյց անձրև, 15. * զի իցէ մարդկան այրել. առեալ ի նմանէ այրեաց և ջեռաւ. և ի կիսոյն արար հաց, և զկէսն արար պատկեր. և երկիր եպագ նոցա: և զոր իւրովին պատկեր գործեաց, անկեալ առաջի այնմ երկիր պագանէ: 16. * Զորոյ զկէսն այրեաց ի խարուկի, և եփեաց կայծակամբք նորա հաց՝ և խորովեաց միս. կերաւ և յագեցաւ և ջեռաւ, և ասէ՝ վաշ ինձ զի ջեռայ՝ և տեսի զկրակ: 17. * Եւ զկէսն արար յաստուածդ դրօշեալ, և խոնարհեալ երկիր եպագ նմա. յաղօթս կայ առ նա՝ և ասէ. փրկեա զիս զի ած իմ ես դու: 18. * Ոչ առին ի միտ իմանալ, զի շլացան տեսանել աչօք իւրեանց, և իմանալ սրտիւք իւրեանց [8]: 19. * Եւ ոչ

---

[1] Եսա.44.17.19: [2] Հռոմ.10: [3] Եսա.41.22: 43.10.12: 2.Օրէ.4.35.39: 32.39: 1.Թագ.2.2: 2.Թագ.22.32: Եսա.45.5: 2.Օրէ.32.4: [4] Եսա.41.24.29: Սաղմ. Երէմ. 113.4: [5] Երե.10.5: Ամովս. 2. 18: [6] Ս-ղմ. 96. 7: Եսա.1.29: 42.17: 45. 16: [7] Եսա. 40. 19: 41. 6: Երե. 10. 3: [8] Եսա.45.20: 2.Թես.2.11:

ածին զմտաւ, զի ոչ ծանեան խորհրդովք՝ թէ զկէս փայտին այրեցին
՚ի հուր, և ՚ի վերայ կայծականց նորա հաց արարին, և միս խորովեցին՝
և կերան. և զկէսն ՚ի նմանէ արարին պատկեր՝ և երկիր պագանեն
նմա[1]: 20. * Գիտասջիր զի մոխիր է սիրտ նոցա, և մոլորեալ են. և
ոչ ոք ՚ի նոցանէ կարէ փրկիլ զանձինս նոցա: տեսէք և ոչ ասացէք՝
թէ խաբէութիւն է ՚ի ձեռս ձեր[2]: 21. * Յուշ լիցի քեզ այդ
յակովբ, և իսրայէլ զի ծառայ իմ ես դու. ինձ ստեղծի զքեզ
՚ի ծառայութիւն. և իսրայէլ՝ մի՛ մոռանար զիս[3]: 22. * զի ահա-
ւասիկ ջնջեցից իբրև զամպ զանօրէնութիւնս քո, և իբրև զմէգ
զմեղս քո. դարձ առ իս՝ և փրկեցից զքեզ[4]:

---

[1]Է՚՚՚.46.8: [2]ՈՎ՚.4.12: Հ՚՚Վ.1.21: 2.Թէ՚՚.2.11: [3]Հ՚՚Մ՚.1: 2: [4]Է՚՚՚.43.1.45: 48.20: 1.Կ՚՚.6.20: 1.Պէ՚՚.1.18.19:

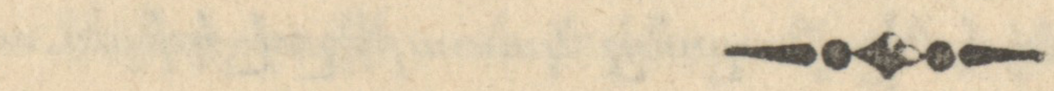
Ահա ինչպէս որ ես տեսրակի երես. 28. ումն ասվեցաւ. նոյնպէս
Հայ հեղինակաց գրքերուցն. ապա հին և նոր կտակարանի վկայութիւն-
ներովքն (քան զնորհօքն) վասն Հայր Աշ աննմանութեանն. այժմ
որչափ որ կարևոր եաւ, այնչափ միայն կարճառօտ օրինակվեց և
վերևումն տպվեց: յոյս ՚ի տէր ճշմարտասիրք մտադրութեամբ կկար-
դան ճշմարտութիւնն կտեղեկանան և ճշմարտութեան հետևելով *
այսուհետ էլ Հայր Աշ պատկեր չեն նկարելեց. և նկարելն պատճառ
ևս չեն լինիլ. և սոյն այս պատկերներն լաւ կջանան որ վերացնեն.
որ ետ սարսափելի մեղքն Ազգիցն բառնալի: * Յովհ.8.32:

Եւ այս տեսրակ պատրաստողն ալօթքն մատուցանումք առ Ա՛Ծ.
Աշ միածին և սիրելի Որդի Յս քեռվն. և յոյս ունի որ մեր փրկիչ
Յսի միջնորդութեան և բարեխօսութեան մասին ինչ ինչ որ նումրայ.
19. տեսրակումն. և այս տեսրակումն տպվելն. նոյնն ևս ճշմար-
տասէրք մտադրութեամբ կկարդան և թաղաֆուլի չեն առեալեց. Աշն
կհնազանդեն. և քեռնով Հայրն Ա՛Ծ ինչ ինչըր հրամայելայ որ նոր
կտակարանումն մին մին գրած է †. նորանց կատարելով կփառաւորեն
Հայր. Որդի. և Սուրբ Հոգւոյն. որով մի միայն է հնար և կարևոր
Հայր Աշ հետ հաշտել. մեղաց թողութիւն գտանել. և Հոգւոյն
Սրբոյ տաճար լինել. և Աշ արքայութեանն արժանանալ Հոգով և
մարմնով. և անդ բնակիլ ընդ քեռի և ընդ ամենայն սրբոց իւրոց
ամէն. եղեցի և եղիցի: † Յովհ.12.48—50: Եփ՚ .1. 2:

ԵՂԵՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՀՆԳԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

ԳԱՐՏ Է ԱՆՄՈՌԱՑ ՈՒՆԵԼ ԶՅԻՀԱՏԱԿ

ՎԻՐԱՑ ՓՐԻՍՏՈՍԻ

Դու՛, որ պըշնուս՝ի խաչելոյն
Պատկեր ցաւոց աղետագոյն,
Զի՞նչ և ո՛րքան վէրըս տարաւ
Աստուածծոլդին առ քո սիրոյն,

Ո՛չ այնքան վէրս որքան եդին
'Ի ցաւատեալ տեսցես մարմնին ·
Ո՛չ ինչ արհեստք ըզքիւ գունովք
Նըկարագրել կարողացին :

Սակայն ըզսիրտ յուիրջտակեն ,
Զակընկատոյցն 'ի սպառ ճըգեն ·
Որոց անճնիւր յանճնիւր տեղիս
Գեղեցկադէր միշտ շողշողեն :

Տ՛ես թէ զիա՛րդ լայնապատառ
Կողիւր և սիրտ քացց են 'ի սպառ ·
Զիա՞րդ հյեն ճեուաց ոտից
Խոցուածք վիրաց , զոր նայն էատ :

Դո՞քա չունին ըսպիանալ ,
Կացցեն միասցեն անկից քացեալ ,
Ցորչափ մընայ որ առ զնոսին
Մե՛ր աղագաւ մահ ճաշակեալ :

Պահէ զնոսին նա յաղթական
Իւր յաղթութեանն անջինջ արճան ,
Եւ նըշանակ ախորժելի
Ըստրըկութեանդ ազատութեան :

Զայդ խոց վիրաց ներգործեցին
Ո՛չ թէ բևեռք , ո՛չ սայր սիգին :
Ո՛չ ամբոխին և ո՛չ դահճաց
Կատաղութիւնք դըժոխային .

Այլ Սէրն յաւէտ , որ այսքանեաց
Նախապատճառ անքաւ վըշտաց ,
Եւ այսքանեաց վիրաց տանել
Ըզմեծն Աստուած բըռնադատեաց :

Էատո՛ զարժանն ըզհաւասար .
Գո՞ւցէ խընդրես , ի՞նչ այն վըճար .
Կամ զի՞նչ կամի նա որ ցանկայ
Զիւր երախտեաց կըշիռ արդար :

Ո՛չ պահանջէ քեզ յանճն առնուլ ,
Ոտից ճեռաց գամովք հերճուլ .
Ո՛չ ծայրասուր 'ի տատասկաց
Սնարից գըլխոյդ ծակ ծակ ցեղուլ :

Ոչ զի վարչաց հարուածք ազդոյ
Ցաւատեսցեն զանդամըս քոյ ,
Եւ ոչ զի սէգ շըրընչաճայն
Անցցէ Թափանց ընդ կողըս քոյ :

Միայն վիրաց զիւր յէղպոսի *
Պահել ՚ի քեզ ունի փափաք .
Զի՞նչ արդ դիւրին քան Թէ յիշել ,
Զի՞նչ այլ ախորժ դոյզ ըն վաստակ :

Այս շատ նըմա , Թէ ՚ի մըտի
Տանիս անդուլ զհարուածդ վիրի ,
Զոր վասըն քո նա հարուածեալ
Տարաւ անմեղ յիւրում մարմնի :

Տես էջ ՚ի Սէդունէոսէ Հուշէոսէ ՚ի Զուլչուխա քիե Թուլգմանեալ Զախջախեան Մանուէլ Վարպապետէ պեալ ՚ի վենէտիկ . 1830 :

---

*. Հայց : Զի՞նչ ն պատարագն :

Պապոխան : . . . Իսկ համառօտ սահման նորա ն այս . պատարագն ն յէղպոսի կենաց և չարչարանաց և մահուան քեի . . . որպէս յայտե Ղուկ . 22.19 : Զայս արասջիք առ իմոյ յիշատակի . տես երես .132. և .143. ՚ի կերակուր քահանայից :

քահանայն գայ առ ընթեր ընծայարանի խորանին . առ որ մատուցանէ նախասարկաւագն զնշխարն . և առեալ քահանայն՝ դնէ ՚ի մաղզմայն ասելով .

Յիշատակ Տեառն մերոյ Յիսուսի քրիստոսի :

Եւ առեալ զգինին՝ արկանէ ՚ի սկիհն ասելով .

Յաղագս յիշատակի փրկագործ տնօրէնութեան Տն ՅՀ և փրկչին մերոյ Յեի քեի : տես ՚ի Էջմիածնայ . և ՚ի վենէտիկայ տիպ պատարագի խորհրդատետրէրն : և տես Յոհաննէս Աւրճիւեցւոյ մեկնութիւն ահաւոր խորհրդոյ պատարագի :

Եւս տես բառս Յէղպոսի ՚ի Հայկազեան բառարանի : և և տես .1. Կորնթացւոց .11. 23—26 :

Calcutta : Printed at the Baptist Mission Press, for the American Religious Tract Society.

1st *Ed.*] 1841. [1000 *Copies.*

022209